

Менеджмент в освіті

(реферативний огляд видань за період 2001 – 2012 рр.)

Укладач: І. Й. Коваленко,
зав. відділу науково-
реферативної інформації
ДНПБ України ім.
В. О. Сухомлинського

У даному реферативному огляді для розкриття сучасного стану менеджменту в освіті було опрацьовано матеріали друкованих видань: книг, статей з періодичних та продовжуваних видань, опублікованих за період 2001 – 2012 рр. в Україні. При підготовці огляду було використано реферативну базу даних (РБД) „Україніка наукова”, галузеву РБД з веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

***Менеджментом** називають сам процес управління, з усіма його функціями, методами і засобами. **Менеджмент** пронизує всю організацію, торкається практично всіх сфер її діяльності. Тому **менеджмент** – це вміння досягти поставлених цілей, спрямовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки людей, які працюють в закладі освіти. Менеджеру необхідні не тільки знання, але й інтуїтивне розуміння людей, якими він управляє.*

***Об'єктом** менеджменту освіти є освітня сфера, а складові частини її це освітні структури, освітня діяльність та освітня свідомість, які перебувають у тісному взаємозв'язку з економічною сферою суспільства, політичною, соціальною, інформаційно-комунікативною, науковою тощо.*

***Предметом** менеджменту освіти виявляються теоретико-методологічні та практичні фактори побудови, функціонування та управління освітніми інституціями на державному, міждержавному, міжнародному та транснаціональному рівнях.*

Актуальні проблеми менеджменту в Україні: моногр. / Л. І. Федулова ; Ін-т екон. прогнозування НАН України. — К.: Фенікс, 2005. — 320 с. — Бібліогр.: с. 301-310. — укр.

*Розглянуто проблеми формування **менеджменту** як науки управління сучасним підприємством за умов трансформаційних змін. Виявлено закономірності міжнародних тенденцій. Проаналізовано проблеми бізнес-освіти, формування стратегії та принципів підготовки менеджерів на підставі впровадження науково-методичних інновацій в економічній **освіті**. Наведено підходи до впровадження контролінгу на українських підприємствах.*

Аналіз правового регулювання і стандартизації при впровадженні екологічного менеджменту в Україні / Н. Рідей, Д Шофолов, Ю. Кучеренко // Освіта і управління 2010 – № 2-3. – С. 112–130. – Бібліогр.: 23 назв. – укр.
Проаналізовано понятійно-категоріальний апарат із екологічного

менеджменту, сучасний стан правового регулювання екологічного менеджменту в Україні. Сформульовано значення екологічної стандартизації при застосуванні екологічного менеджменту на виробництві і систематизовано види гармонізованих державних стандартів. Виокремлено сфери діяльності технічних комітетів зі стандартизації для забезпечення використання екологічного менеджменту. Охарактеризовано інструменти екологічного менеджменту. Узагальнено принципи ефективного формування системи екологічного менеджменту на підприємствах, на виробництві, в організаціях. Відзначено, що екологічний менеджмент безпосередньо пов'язаний з природничими та економічними науками і повинен враховувати особливості та закони розвитку кожної з них. Відмічено, що він перебуває на перетині теоретичної і практичної екології та наукової системи управління, що охоплює сукупність економічних і адміністративних методів, засобів впливу на діяльність суб'єктів господарювання, спрямованих на досягнення поставленої екологічно орієнтованої мети. Отже, екологічний менеджмент повинен сприяти реалізації концепції стійкого еколого-економічного розвитку як на локальному, так і на регіональному рівнях.

Болонський процес: проблеми, пошуки, перспективи: матеріали конф., Суми, 21 - 22 берез. 2006 р. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка / Ред.: О.Г. Козлова. — Суми: Унів. кн., 2006. — 214 с. — укр.

Розглянуто питання інтеграції українських ВНЗ в загальноєвропейську систему вищої освіти, менеджменту та маркетингу у контексті Болонського процесу. Висвітлено методичні інновації у сучасній українській освіті. Описано інноваційну модель розвитку вищої освіти України. Проаналізовано маркетингову діяльність керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладено концептуальні підходи до організації післядипломної освіти вітчизняних управлінських педагогічних кадрів в історичному аспекті. Розкрито роль самоорганізації та саморегуляції в професійній діяльності менеджера освіти. Відмічено організацію процесу громадянського виховання студентів за умов євроінтеграції вищої освіти, сучасні тенденції формування культури молоді.

Використання інформаційних технологій в менеджменті освіти на сучасних економічних відносинах / Ю. Вологін // Молодь і ринок. – 2011. - № 11. - С. 153-158. - Бібліогр.: 11 назв.– укр.

Досліджується актуальна проблема розвитку менеджменту як технологій управління в галузях людської діяльності на сучасному етапі в освіті в умовах ринкової економіки. Реформування економічних відносин у ринковому середовищі сприяло використанню понять терміну менеджмент.

Державно-громадський характер управління освітою / В. Андрущенко. // Вища освіта України. – 2011. – № 3.– С. 5-8.– Бібліогр.: 3 назв.– укр

Проаналізовано історичну ретроспективу зародження і становлення державно-громадського управління освітою від часів Київської Русі до

формування сучасного українського освітянського простору. Розглянуто сучасні моделі державно-громадського **управління**, засади якого - у взаємодії **керівника** навчального закладу учнями, студентами, батьками і громадськістю. Акцентовано увагу на тезі демократичності і відкритості нової системи **управління сферою освіти**, в якій передбачено забезпечення державного **управління** з урахуванням громадської думки, результатом якого буде зміна навантаження, функцій, структури, стилю центрального і регіонального управління освітою. Закономірним, на думку автора, є актуалізація ролі особистості в системі освіти, рівень свідомості і внутрішніх експектацій (чекань) якої досяг такого рівня, з позицій якого вона може прогнозувати і проектувати своє майбутнє і майбутнє своїх дітей. Окреслено завдання залучення громадськості до **управління навчальним закладом**.

Дослідження напрямів удосконалення процесу управління в освіті / М. М. Торган // **Наука і освіта** . – 2009. – № 3. – С. 67-70. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

З метою вивчення й аналізу напрямів удосконалення процесу **управління освітою** досліджено шляхи підвищення ефективності роботи **менеджерів освіти**. Наведено найпоширеніші підходи до класифікації видів функцій **менеджера освіти**. Подано результати оцінювання управлінської діяльності в середніх школах Одеси, що проводилося за методикою В. Звереві. Констатовано, що підвищення ефективності означеної діяльності базується на підвищенні ефективності її складових: інформаційно-аналітичної, мотиваційно-цільової, планово-прогностичної, організаційно-розпорядчої, контрольної-діагностичної та корекційно-регулятивної діяльності.

Інноваційний менеджмент: проблеми формування в умовах перехідної економіки / Міжрегіон. акад. упр. персоналом / Ред.: М.Ф. Головатий. — К., 2002. – 400 с. – (Наук. пр. МАУП; Вип. 3). — укр.

Розглянуто проблеми формування системи інноваційного **менеджменту** за умов трансформаційної економіки. Викладено організаційно-методологічні підходи до управління етапами інноваційного **менеджменту** на підприємствах різних організаційних форм. Проаналізовано інноваційну діяльність у промисловості як фактор розвитку і підвищення ефективності економіки, інноваційний потенціал підприємства як фактор забезпечення результативності реструктуризації. Висвітлено проблеми розвитку інноваційної інфраструктури; визначено шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності в Україні. Проведено якісну фінансову оцінку інноваційних проектів як суттєвий чинник їх ефективності. Розкрито сутність і роль інноваційної діяльності в бізнес-освіті та методи фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Описано моделі інноваційного **менеджменту в освіті** України, інноваційні технології в бізнес-освіті. Розглянуто питання оптимізації навчально-виховного процесу вищої школи, напрямки маркетингу освітніх послуг в країні.

Інформація про проведення міжнародної науково-практичної конференції “Адаптивне управління в освіті” / Г. Єльнікова // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 1. – С. 83-85.– укр.

Висвітлено інформацію щодо проведення міжнародної науково-практичної конференції “Адаптивне управління в освіті”. Проаналізовано програму науково-практичної конференції. Викладено основні мотиви доповідей учасників конференції. Особливу увагу звернено на виставку-ярмарок педагогічних ідей за темою “Шляхи модернізації навчально-виховного процесу в контексті європейського виміру”. Розглянуто й охарактеризовано пропозиції учасників науково-практичної конференції. Наведено зміст резолюції конференції.

Кваліметричний потенціал моніторингу навчальних досягнень студентів з психолого-педагогічних дисциплін / О. А. Чаркіна // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. — 2010. — Вип. 29. — С. 358-367. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

Розглянуто концептуальні основи моніторингу в освіті. Обґрунтовано необхідність виділення нового типу моніторингу - кваліметричного - як способу та технології діагностики, оцінки та менеджменту якості вищої освіти на прикладі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Розкрито ознаки, притаманні для кваліметричного моніторингу. Зроблено висновок, що об'єктивна діагностика якості вищої професійної освіти можлива завдяки багаторівневому кваліметричному моніторингу, що передбачає нагромадження та аналіз статистичних результатів про якість навчальних досягнень студентів.

Комунікація як найважливіший механізм вдалого інструментарію державного менеджменту в процесі прийняття управлінських рішень / Зоя Сіоніхіна // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. - 2010. – № 1/2. – С. 246-256. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.

Розкрито певні ідеологічні аспекти і механізми комунікативних зв'язків у процесі прийняття управлінських рішень щодо аналізу сучасної управлінської дисципліни, результативності та ефективності прийняття стратегічних і тактичних державних рішень. Визначено проблемні питання, які гальмують розвиток управлінської діяльності в державі. Сформульовано пропозиції щодо більш якісного та ефективного розвитку комунікативних зв'язків у процесі прийняття управлінських рішень в Україні.

Лідерство в культурі педагогічного менеджменту / Т. Іванова // Педагогіка і психологія проф. освіти . – 2009. – N 6. – С. 171-181. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Актуалізовано необхідність формування культури педагогічного менеджменту, зумовлену процесами демократизації, гуманізації та гуманітаризації, які здійснюються в сучасній освіті. Розкрито сутність поняття "культура педагогічного менеджменту" та досліджено функціонування феномена лідерства у двох аспектах: як процес ефективного

управління навчально-виховною діяльністю й як інтеграційну якість особистості педагога, яка впливає та забезпечує ефективність даної діяльності. Викладено компоненти діяльності особистості педагога-лідера, що відповідають моделі сучасного педагогічного процесу, система стосунків у якому ґрунтується на любові, довірі, партнерстві. Зроблено висновок, що цінності лідера пронизують всю систему навчально-виховного процесу, впливають на позитивні зміни в системі освіти, в її культурі.

Магістерська програма "Екологічний менеджмент і політика напряму "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування" / Н. Рідей, Д. Шофолов // Освіта і управління. – 2007. – № 3-4. – С. 151–162. – Бібліогр. 9 назв.– укр.

Розглянуто поняття екологізації менеджменту, менеджменту екологізованого, екологічного менеджменту, менеджменту в екологічному підприємстві, основну функцію екологічного менеджменту та коло його функціональних завдань. Визначено поняття екологічної політики, головні складові державної екологічної політики, умови ефективної її реалізації державною системою охорони довкілля і раціонального природокористування в агросфері. Представлено обґрунтування необхідності розробки і впровадження магістерської програми "Екологічний менеджмент і політика", її концепцію, структуру і анований зміст, запропоновано анотації дисциплін навчального плану підготовки магістрів-екологів, розроблено спеціалізації програми фахового і дослідницького спрямування. Рекомендовано орієнтовні теми магістерських робіт та кваліфікації для випускників програми.

Менеджмент в освіті: навч. посіб. / А. А. Семез ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 167 с. – Бібліогр.: с. 163-167. – укр.

Розкрито теоретичні та практичні підходи до організації менеджменту в освіті, мету та рівні управління як науки. Розглянуто основні поняття та структуру управління педагогічними системами, причини та характер формалізму в даних системах і в управлінні ними. Висвітлено організацію діяльності суб'єктів менеджменту в системі освіти. Наведено посадові вимоги до керівників сучасних шкіл, функціональні обов'язки директора ЗОШ, причини та види конфліктів у педагогічних колективах. Розкрито характер взаємодії суб'єктів педагогічної системи та шляхи її покращання. Розглянуто сутність і класифікацію управлінських рішень, умови їх прийняття. Висвітлено теоретичні та технологічні аспекти планування в педагогічних системах, методи та форми внутрішньошкільного контролю, принципи організаційної методичної роботи в сучасній школі. Увагу приділено проблемам атестації педагогічних показників.

Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О. І. Мармаза. – Х.: Основа, 2005. – 205 с. – Бібліогр.: 70 назв. – укр.

Розкрито зміст навчального курсу „Основи менеджменту”. Висвітлено теоретичні та методичні підходи до управління в освіті. Вміщено досвід успішних керівників світового рівня. Представлено численні схеми, таблиці, рисунки, тести та завдання, які дозволяють глибше пізнати науку і практику.

Менеджмент в освіті як соціально-психологічне визначення особистості в українській діяльності / Ю Вологін // Молодь і ринок. – 2011.– № 9– С. 114-118. – Бібліогр.: 18 назв.– укр.

Розкрито актуальну проблему менеджменту в системі безперервної освіти, соціально-психологічне визначення особистості в управлінській діяльності. Досліджено питання етикету менеджменту в діловому спілкуванні.

Менеджмент та його структура в теорії дослідження у професійній педагогіці / В. Жигірь // Молодь і ринок. – 2010. – № 10. – С. 58-62. – Бібліогр.: 7 назв.– укр.

Розкрито питання менеджменту та його структури в теорії професійної підготовки. Розглянуто методологічні, наукові, організаційні і методичні основи менеджменту в професійній педагогіці, виокремлено методи емпіричного та теоретичного досліджень. Вміщено таблицю порівняння предмету і мети діяльності менеджменту у професійній педагогіці і менеджера виробничої сфери. Відзначено, що від менеджера, його професійних компетенцій залежить якість навчально-виховного процесу, формування у випускників високих професійних компетентностей. Наголошено, що критерієм визначення менеджера у галузі освіти слід вважати його індивідуальний стиль, який є системою індивідуальних прийомів, що забезпечує ефективність його діяльності в системі освіти, навчання, виховання і розвитку особистості. Зауважено, що висока професійна компетенція менеджера у педагогічній діяльності забезпечує його авторитет на ринку освітніх послуг, дає можливість приймати інноваційні рішення.

Менеджмент творчості як нова парадигма в управлінні освітою / Г. Канафоцька // Директор школи, ліцею, гімназії . – 2009. – № 1. – С. 83-84.– укр.

Зазначено, що 2009 рік за ініціативою Європейської Комісії визнано Європейським роком творчості та інновацій. З огляду на це, розглянуто проблему впровадження інновацій в освіті України, оскільки тут вступили в протиріччя посткласична і класична методології освіти. Окреслено головну умову розвитку інноваційних процесів в державі - використання нових методів та підходів управління освітою, що дозволить консолідувати бюджетні кошти, поєднати зусилля компетентних у даній сфері фахівців, на конкурсній основі відібрати найкращі освітньо-методичні та ринкові інноваційні розробки з підготовки фахівців, допоможе позбутись комплексу меншовартості перед західними фахівцями та їхніми методиками,

недостатньо адаптованими й обґрунтованими для розвитку ринку України та менталітету українського народу. Констатовано, що не можна бути успішним та ефективним без розуміння парадигми змін та без забезпечення умов для прояву творчих начал кожного члена колективу. Розкрито нову парадигму **менеджменту** в Україні, яка обґрунтована у менеджменті творчості та перевірена на практиці, і має на меті формування цілісної особистості з високим рівнем свідомості, самодисципліни, морально-етичних норм поведінки та усвідомлення соціальної відповідальності за наслідки прийнятих рішень, здатної на пошук власного покликання у результаті використання природних здібностей - творчих начал та розуміння лідерства-служіння у майбутньому. Визначено умови, на яких ґрунтується в своїй основі **менеджмент творчості**.

Менеджмент якості: навч. посіб. / Е. М. Векслер, В. М. Рифа, Л. Ф. Василевич. — К.: Професіонал, 2008. — 320 с. — Бібліогр.: с. 289-296. — укр.

Розкрито теоретичні засади менеджменту якості як виду управлінської діяльності, описано його сучасні системи та розглянуто базові принципи (згідно з ISO 9000 - 2000). Проаналізовано передумови створення наукового уявлення про якість, визначено її сутність у контексті ентропії. Описано явище самоорганізації. Висвітлено можливості його застосування для вирішення завдань менеджменту якості. Розглянуто питання статистичного управління процесами. Охарактеризовано сучасні складні статистичні методи менеджменту якості. Розроблено проект концепції "Конкурс з якості освітньої діяльності серед ВНЗ в Україні". Зроблено огляд сучасних тенденцій застосування методів менеджменту якості в освіті.

Мережева модель управління загальною середньою освітою / О. Пастовенський // Рідна школа. – 2012. – № 6. – С. 15-18. – Бібліогр.: 17 назв.– укр.

Розглянуто тенденції розвитку системи управління загальною середньою освітою. Зроблено висновок, що ефективності управління освітніми системами можна досягти на основі делегування управлінських функцій від державних до самоврядних, освітніх і громадських структур. Відзначено, що саме мережа громадських управлінських структур у поєднанні з вертикалями державних і самоврядних структур зможе забезпечити освітнім системам можливість до активного розвитку. Вміщено мережеву модель управління системою загальної середньої освіти.

Надання управлінських послуг державними службовцями: питання професійної компетентності / Н. Синицина, // Освіта і управління 2011.– № 1.– С. 25-30. – Бібліогр.: 8 назв.– укр.

Розглянуто питання професійної компетентності державних службовців у контексті якості надання управлінських послуг. Визначено критерії оцінювання професійної компетентності управлінців. Надано практичні рекомендації з

ефективного спілкування зі споживачами управлінських послуг та створення позитивного іміджу представників органів влади. Зазначено, що надзвичайно важливу роль у наданні управлінських послуг має особистість державного службовця, його професійна компетентність, що складається з поєднання теоретичних та емпіричних знань.

Основи менеджменту в освіті: навч. посіб. / Р. С. Тягур; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ, 2007. — 106 с. — Бібліогр.: с. 104-105. — укр.

Висвітлено засади менеджменту в освіті, розкрито сутність базових термінів у даній сфері. Розглянуто менеджмент як вид діяльності та науку управління, а також закони, закономірності, функції (аналізу, планування, організації, організаційної культури, контролю, регулювання) та методи менеджменту, управлінський цикл, інформаційне забезпечення процесу управління. Проаналізовано діяльність наукових шкіл менеджменту. Охарактеризовано принципи менеджменту А. Файоля, наведено теорії потреб М. Туган-Барановського та управлінських рішень (Р. Акоффа, Л. Бертоланфі, С. Бора).

Основи стратегічного менеджменту в освіті: навч. посіб. / О. О. Барліт, М. В. Елькін, М. М. Окса ; Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Мелітополь: ММД, 2009. — 256 с. — укр.

Розглянуто історію розвитку теорії та практики стратегічного менеджменту у галузі освіти. Описано механізми управлінської діяльності менеджера. Наведено загальну характеристику стилів управління сучасними освітніми закладами, розкрито сутність PR внутрішньої та позашкільної орієнтації. Висвітлено питання організації маркетингової діяльності в освітніх закладах. Проаналізовано проблему вибору стилю керівництва в освіті. Встановлено критерії визначення психологічної готовності керівника школи до забезпечення психічного здоров'я особистості у навчальному закладі. Показано роль стратегічного менеджменту освіти у формуванні нової генерації управління.

Особливості сучасного оновлення управління діяльністю районного відділу освіти / Артюх М. // Освіта і управління. — 2006. — № 2. — С. 55-58. — Бібліогр.: 3 назв.— укр.

Обґрунтовано потребу оновлення роботи районного відділу освіти: модернізації змісту і трансформації підходів до його діяльності. Наголошено на необхідності впровадження розробленої і науково обґрунтованої програми адаптивних дій, що дасть змогу функціонально розширити сферу діяльності працівників відділу освіти і перевести її на якісно новий рівень. Висвітлено принципи оновлення діяльності районного відділу освіти, його стратегічні напрями і тенденції реформування системи освіти на сучасному етапі.

Особливості управління навчальним процесом у центрі довузівської підготовки / Е. Фатєєва // Освіта і управління . – 2006. – № 1. – С. 103-110 – Бібліогр.: 7 назв.– укр.

На досвіді роботи центру довузівської підготовки Херсонського державного університету обґрунтовано розробку і реалізацію концепції управління навчальним процесом. Наведено органіграму системи управління центру довузівської підготовки. Вивчення центру довузівської підготовки як системи дало змогу врахувати вплив різних видів мотивів на навчальну діяльність слухачів і запропонувати певні прийоми роботи з формування позитивних мотивів під час навчання.

Педагогіка: курс лекцій: навч. посіб. / С. А. Кушнірук ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К.: НПУ ім. М. Драгоманова, 2011. – 472 с. — Бібліогр.: 174 назв — укр.

Висвітлено теоретичні засади педагогіки. Розглянуто методи науково-педагогічних досліджень. Показано місце та роль учителя в житті суспільства. Проаналізовано систему підготовки вчителя у педагогічному ВНЗ. Охарактеризовано види, сучасні концепції, принципи, методи й організаційні форми навчання. Розкрито дидактичні засади та технології дистанційного навчання. Увагу приділено формуванню базової культури особистості, родинному вихованню, основним категоріям педагогічної конфліктології, інноваційним процесам і стратегічному менеджменту в сучасній вітчизняній освіті.

Про рейтинг навчальних закладів як інструмент управління розвитком / І. Осадчий // Освіта і управління.– 2006. – № 2. – С. 59-64. – Бібліогр.: 9 назв.– укр.

Досліджено проблему застосування рейтингових оцінювань навчальних закладів та запропоновано використовувати їх як інструмент напрямленого розвитку освітніх систем. Представлено інформацію про управління розвитком навчальних закладів Ставищанського району Київської області.

Проектний підхід до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. – Х.: Основа, 2003. – 79 с.– Бібліогр.: 31 назв. – укр.

Розглянуто актуальну проблему модернізації управління навчальними закладами. Відмічено, що підготовка керівного складу освіти повинна здійснюватись саме на засадах інноваційних технологій. Наведено зразок цільового проекту та варіант освітньої програми.

Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) 2001 года.: Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.05 / Н. Л. Коломінський; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2001. — 37 с. — укр.

Розглянуто соціально-психологічні особливості, механізми, чинники, функції менеджменту в освіті як професійного управління. Запропоновано

соціально-психологічну концепцію міжособистісної професійної взаємодії в управлінні закладами та установами освіти, розгорнуту характеристику породжених нею феноменів: соціально-психологічного клімату, конфліктів, стилю керівництва. Розроблено методологічний принцип особистісно-діяльнісного підходу як конкретизації системного підходу до соціально-психологічного аналізу специфіки менеджменту в освіті. Охарактеризовано структуру та психологічні функції управління в освіті всіх рівнів, висвітлено психологічні компоненти загальноуправлінських функцій менеджменту. Розроблено й апробовано психограму менеджера освіти. На підставі застосування особистісно-діяльнісного підходу визначено соціально-психологічні основи підготовки та підвищення кваліфікації менеджерів освіти, методики вивчення її ефективності в системі післядипломної освіти за сучасних умов.

Регіональна модель системи освіти Донецької області: інноваційний аспект / Ю. Соловійов // Рідна шк . – 2011. – № 4/5. – С. 3-13. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

Проаналізовано актуальні питання організації та управління освітою Донеччини як галуззю суспільного життя. Розглянуто основні принципи побудови регіональної моделі інноваційної освіти. Висвітлено проблеми організації діяльності навчальних закладів, управління персоналом, питання стратегічного і тактичного менеджменту в освіті, психолого-педагогічні аспекти запровадження інновацій тощо. Розкрито різні напрями педагогічної діяльності і насамперед впровадження в навчально-виховний процес освітніх закладів регіону нових педагогічних технологій, які базуються на різноманітних інноваціях, що поширюються в системі сучасної освіти.

Роль процесного управління в системі організаційно-економічних відносин українських ВНЗ III–IV рівнів акредитації / С. Сасенко //: Освіта і управління 2008. – № 2-3. – С. 81–88. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.

Розглянуто розробку та впровадження розподіленої версії онтологічного порталу менеджменту освітніх та наукових ресурсів МОН України. Наведено обґрунтування апаратно-програмної архітектури порталу. Проаналізовано сучасні інтелектуальні інформаційні технології та програмні засоби для проектування, створення і тестування онтологічних інформаційних систем, оцінку ефективності моделей архітектури онтологічного порталу з розподіленням на рівні баз даних та на рівні онтологій.

Стратегічний менеджмент: траєкторія успіху / О. І. Мармаза. – Х.: Основа, 2006. – 160 с. – Библиогр.: с.122-124.

Вміщено матеріали про сутність стратегічного управління та шляхи до успіху організації. Розглянуто різні види стратегій та засоби їхнього досягнення. Висвітлено технологію програмно-цільового підходу та розробки проектів розвитку.

Стратегія інноваційного розвитку системи вищої освіти в Україні: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Міжрегіон. акад. упр. персоналом, Донец. облдержадмін., Міжнар. кадр. акад., Донец. ін-т Міжрегіон. акад. упр. персоналом / Ред.: С. В. Смерічевська. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2006. — 201 с. — укр.

*Обговорено питання конкурентоспроможності вітчизняної системи вищої освіти в глобальному конкурентному середовищі, соціально-правові аспекти розвитку вищої освіти в Україні, організаційні, методичні та методологічні інновації у вищій **освіті**, а також проблеми впровадження системи менеджменту якості в навчальний процес*

Сучасний менеджмент якості науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу / О. Величко, В. Іващенко, О. Ясев, О. Рожков // Вища школа. — 2006.— № 5-6. — С. 34-39. — Бібліогр.: 2 назв.— укр.

Показані переваги базованого на даних самоаналізу та думці студентів системного підходу до оцінювання діяльності співробітників підрозділів ВНЗ порівняно з традиційним. Проілюстровано використання даних кваліметрії для управління якісним складом науково-педагогічних працівників.

Удосконалення організаційної структури управління державним вищим навчальним закладом / С. Саєнко // Освіта і управління. — 2007.— № 3-4. — С. 61–67. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Розглянуто місце і роль економічних структур в управлінні державними ВНЗ в умовах трансформаційних процесів на ринку освітніх послуг. Досліджено і обґрунтовано необхідність створення в системі менеджменту державного ВНЗ окремої ланки економічного управління. Окреслено недоліки у фінансово-економічній системі управління ВНЗ. Проаналізовано організаційні структури економічних служб 85 підпорядкованих МОН України державних ВНЗ III-IV р.а., поділених за спільними характеристиками на шість умовних груп. Запропоновано авторську модель побудови структури економічної служби для державних ВНЗ.

Управління взаємодією навчальних закладів різного рівня у навчально-виховному комплексі / О. Горбань., В. Огаренко., О. Тягушева // Освіта і управління. — 2008 —. № 2-3. — С. 64–69. — укр.

Розглянуто реалізацію механізмів управління безперервним навчанням особистості у конкретному вищому навчальному закладі приватної форми власності в межах широкого Навчально-наукового комплексу, до складу якого входять навчальні та наукові заклади різного рівня і різної форми власності. Окреслено основні завдання Комплексу, заснованого Класичним приватним університетом (Гуманітарним університетом "ЗІДМУ"), до складу якого входять 10 ВНЗ III-IV р. а. та 18 ВНЗ I-II р. а., 122 ЗНЗ, 4 ПТНЗ, 3 наукові заклади. Охарактеризовано важелі якісної підготовки фахівців усіх рівнів, а саме: забезпечення закладу висококваліфікованим науково-педагогічним персоналом; розширення спектра спеціальностей, за якими ведеться

*підготовка спеціалістів; надання пільг в оплаті за навчання випускникам закладів освіти - членів Науково-освітнього комплексу; демократична, раціональна і ефективна система **управління** Комплексом. Розкрито форми взаємодії учасників Комплексу, роль науково-методичної ради Комплексу, на засіданнях якої обговорюються певні питання з організації і забезпечення навчальної роботи у класах Гуманітарного університету та професійно-орієнтаційної роботи. Як яскравий приклад успішної діяльності Комплексу подано дані про динаміку зростання чисельності учасників Комплексу і кількості вступників на перший і старші курси університету з навчальних закладів - учасників Комплексу в 1999 -2007 рр., а також дані про навчання співробітників закладів - учасників Комплексу - в магістратурі та аспірантурі університету.*

Управління персоналом як одна із умов управління розвитком дошкільної освіти / Л. С. Пісоцька // Педагогічний дискурс 2007.— № 1. – С. 103-109. – Бібліогр.: 8 назв.— укр.

*Висвітлено актуальну проблему **управління** персоналом як одну з умов розвитку дошкільної освіти. Виділено 10 комплексів завдань управління персоналом як функціонального напрямку **управління** розвитком дошкільної освіти. Розкрито сутність їх змісту в межах діяльності дошкільного навчального закладу і регіонального органу управління освітою.*

Філософія освіти: навч. посіб. / Т. Андрущенко, В. Бех, Ю. Бех, М. Бойченко, В. Гайденко, М. Култаєва, С. Клепко, І. Степаненко. — К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. — 329 с. — укр.

*Висвітлено загальну проблематику філософії освіти в контексті визначення філософських напрямків її розвитку. Розглянуто проблеми освіти в її філософській рефлексії, розкрито онтологічні, антропологічні, епістемологічні, аксіологічні, естетичні аспекти. Особливу увагу приділено гендерній освіті та освітньому **менеджменту**.*

Характеристика складових управлінської культури в освіті / А. В. Губа // Педагогіка і психологія: вісник АПН України. – 2008. – № 3-4. – С. 107-116. – Бібліогр.: 15 назв.— укр.

*Визначено зміст поняття "мотиваційно-ціннісна складова" управлінської культури. Розглянуто генетичну основу мотивів та групи потреб, які виділяють у соціальній практиці (матеріальні та духовні). Виокремлено особливості професійних мотивів та поточну і перспективну мету у структурі інтересу. Акцентовано увагу на: понятті "професійна спрямованість"; типах професійної спрямованості - справжньо педагогічний, формально педагогічний, несправжньо педагогічний; групах професійних цінностей; п'яти мотивах, на яких ґрунтується формування **управлінської** культури майбутніх **менеджерів**. Розкрито зміст поняття "інтелектуально-когнітивна складова управлінської культури". Перелічено спеціальні знання, які потрібні для здійснення **менеджерської** функції. Висвітлено три рівні педагогічного мислення.*

Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України: [монографія] / О. О. Романовський ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, Укр.-америк. гуманіт. ін-т "Віскон. міжнар. ун-т (США) в Україні". — К.: Нова Кн., 2010. — 416 с.: рис. — Бібліогр.: 486 назв. — укр.

Розглянуто теоретичні та методологічні управління інноваційною діяльністю та особливості підприємництва в навчальних закладах системи середньої та вищої освіти. Проаналізовано зарубіжний досвід навчання підприємництва, менеджменту в освіті, лідерства й організації соціального підприємництва. визначено завдання з організації підприємницької освіти в Україні, сутність підприємницької підготовки та шляхи її реалізації. На прикладі спільного ВНЗ - Українсько-американського гуманітарного інституту "Вісконсінський Міжнародний Університет США в Україні" проаналізовано особливості інноваційної підприємницької діяльності ВНЗ, запропоновано заходи з підвищення ефективності управління інноваціями в його статутній діяльності.

Шості педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського: професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 31 берез. 2011 р., Хмельницький / МОНМС України, Хмельниц. облдержадмін, Хмельниц. облрада, Упр. освіти Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. гуманіт.-пед. акад / Ред.: І. М Шоробура; О. М Галус; В. І Фольваркова-Плахтій. — Хмельницький, 2011. — 235 с. — укр.

Висвітлено погляд М. М. Дарманського на сутність принципів менеджменту в освіті та їх трансформацію на магістерську підготовку майбутніх управлінців. Визначено роль і місце вчинку в моральній діяльності педагога. Розкрито психолого-педагогічну сутність соціально-правового захисту населення. Охарактеризовано організацію дозвілєвої діяльності як умови самореалізації студентської молоді. Обґрунтовано відповідальність педагогічних працівників за порушення кримінального законодавства. Розкрито особливості реалізації норм трудового та сімейного права у сфері загальної середньої освіти. Розглянуто формування екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі використання дидактичних ігор. Проведено контент-аналіз сучасних підручників з педагогіки на вміст матеріалу з статевого виховання учнів.

Щодо специфіки викладання менеджмент-дисциплін / Л. Кухній, // Нова педагогічна думка. – 2010. – № 3. – С. 28-31. – Бібліогр. 12 назв. – укр.

Досліджено проблему підвищення якості навчання через запровадження новітніх способів викладання і засвоєння менеджмент-дисциплін (МД) у ВНЗ. На підставі досвіду стверджується, що єдиної сучасної дидактичної системи в педагогіці наразі немає, проте при підготовці фахівців з менеджменту

особливої уваги заслуговує використання в навчальному процесі системи дидактики, яка ґрунтується в основному на логічно-смісловому поданні науково-навчальної інформації. Актуалізовано використання ейдетики (вчення про суб'єктивні наочні образи) як різновиду образно-сміслової пам'яті при викладанні МД з метою полегшення сприйняття і засвоєння їхнього змісту студентами. На прикладі розкриття пласкої та просторової моделей **менеджменту** описано інноваційні підходи, які використовує автор при викладанні МД у ПВНЗ «Галицька академія» (м. Івано-Франківськ). Резюмовано, що використання в дидактиці ейдетики значно підвищує ефективність як аудиторного, так і самостійного навчання.

Якісна освіта в контексті управління впровадженням інновацій / І. Силадій // Вища освіта України. – 2011.– № 4. – С. 105-112. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.

Висвітлено головні напрями інновації системи управління освітою: управління якістю, управління доступністю, управління ефективністю. Розглянуто внутрішні і зовнішні чинники, які спонукають ВНЗ до інновацій: соціально-педагогічні (до яких відносяться сучасні технології розвитку особистості, нововведення в правове забезпечення системи освіти), організаційно-педагогічні (матеріально-технічне оснащення) та психолого-педагогічні (нововведення в навчальному і виховному процесі). Вказано на необхідність виокремлення та збереження тільки найнеобхідніших функцій органів управління освітою з метою звільнення від непотрібних функцій управління. Відмічено структурні компоненти освіти, результативний та процесуальний аспекти управління інноваціями.

Керівні кадри в освіті

Більшість організацій має **три рівні керівництва**: верхній, середній, нижній. Керівники **верхнього рівня** середніх і великих організацій концентрують увагу на плануванні майбутнього, постановці мети, визначенні курсу дій, правил і процедур їх виконання. Вони відповідають за процвітання організації і тому повинні планувати, спрямовувати та контролювати її діяльність. Керівники **середньої ланки** очолюють відділення та відділи. Вони відповідають за керівництво повсякденною діяльністю своїх підрозділів. **Нижній рівень** керівництва — це рівень посадових осіб, які безпосередньо керують роботою своїх підлеглих. І все-таки більшість керівників виконує всі три функції управління. Слід зауважити, що ясно та чітко визначати кожний з трьох рівнів керівництва неможливо.

Акмеологія управління: інноваційні технології вдосконалення професіоналізму керівних кадрів / Г. Данилова // Освіта і управління – 2011.– № 1. – С. 31-42. Бібліогр.: 20 назв – укр.

Доведено, що в сучасному світі в глобалізованих умовах найголовнішим

*ресурсом виживання людини є управлінський ресурс. Проаналізовано пошуки нової парадигми управління XXI ст., орієнтиром якої мали б стати зміни економічних пріоритетів на духовні. Обґрунтовано специфічність акмеології управління, сутність її стрижневої проблеми - професіоналізм **керівних кадрів** на засадах акмеологічного підходу, саморух до власного «АКМЕ». Представлено структуру і сутність «Акмеологічної концепції розвитку професіонала» та окремі фрагменти, вагомі в управлінській діяльності керівників.*

Використання інноваційних технологій як шлях підвищення ефективності підготовки магістрів до управління навчальним закладом / Г. Кашкарьов // Рідна шк. — 2006. — № 6. — С. 33-35. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Акцентовано увагу на нових знаннях, вміннях і навичках, яких потребує сучасна управлінська діяльність в освіті. Висвітлено труднощі, які ускладнюють професіоналізацію керівників. Розглянуто поняття "менеджмент освіти", "менеджер", "інновація". Надано класифікації освітніх інновацій. Виділено спільні ознаки інноваційних технологій, зокрема, діяльність педагогів на діагностичній основі. Акцентовано увагу на принципах відбору інновацій: перспективності, демократичності, гуманістичності тощо. Розкрито критерії оцінювання новацій і фактори, які зумовлюють їх корисність, та можливості, які забезпечують їх реалізацію. Визначено сутність інноваційного процесу. Зазначено про його поліструктурність: діяльнісну та суб'єктивну структуру. Охарактеризовано елементи змістової структури: ініціація, маркетинг інновацій, випуск інновацій, реалізацію інновацій, моніторинг інновацій тощо. Проаналізовано управління інноваційним процесом за напрямками: управлінський цикл; нові моделі управлінської діяльності; чинники впровадження нововведень; особливості, які слід врахувати у процесі впровадження нових технологій; основні напрями інновації управлінської діяльності керівника-менеджера; фази впровадження інновацій. Сформульовано поняття "інноваційна система". Висвітлено досвід роботи Бердянського державного педагогічного університету у розв'язанні проблеми підвищення якості професійної освіти під час навчання у магістратурі.

До питання про соціально-психологічний портрет керівника позашкільного закладу / Р. І. Нікітенко // Наша школа. — 2012. — № 4. — С. 59-60. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто структурні компоненти процесу особистісного зростання фахівця: психологічні типи особистості керівника позашкільного закладу щодо прийняття управлінського рішення; структура управлінської діяльності керівника позашкільного закладу; психологічні компоненти структури процесу управління; керівник закладу як комунікатор. Проаналізовано психологічні компоненти структури правил забезпечення ефективності управлінської діяльності, зокрема: постановка завдань, використання програмно-цільових

методів управління, здійснення проектно-інноваційного управління, орієнтація на успіх, обґрунтування рішень.

До проблеми формування управлінських умінь майбутніх інженерів-педагогів при вивченні дисципліни «Менеджмент освіти» / В. В. Кулешов, В. В. Мальована // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2010. – № 26-27. – С. 170-174. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Обґрунтовано особливості управлінської діяльності керівника професійно-технічного навчального закладу, розкрито суть управлінської культури керівника навчального закладу. Проаналізовано зміст дисципліни «Менеджмент освіти» та виявлено перелік управлінських умінь, якими повинні оволодіти майбутні інженери-педагоги. Визначено вимоги, що пред'являються до менеджера освіти, які необхідно врахувати при формуванні управлінських умінь у майбутніх інженерів-педагогів.

Дослідження теоретичних засад мікрорівневої системи підготовки студентів-управлінців у контексті атрибутивності / Комар Ю. // Освіта і управління. – 2006. – № 3-4 – С. 168-172.– Бібліогр.: 11 назв.– укр.

Досліджено теоретичні основи мікрорівневої системи підготовки студентів управлінських спеціальностей в контексті атрибутивності. Зроблено висновок, що внаслідок своєї універсальності основу атрибутивного управління мікрорівневою системою підготовки студентів-управлінців складає системна методологія, що дає змогу отримати суттєвий ефект за низкою критеріїв.

Емоційний інтелект і менеджмент / Курмишева, Н. І.// Постметодика. – 2010. – № 6. – С. 56-59. – Бібліогр.: 14 назв.– укр.

З'ясовано основні підходи до визначення сутності поняття емоційного інтелекту, психолого-педагогічних аспектів використання емоційного інтелекту для формування особистості менеджера. Визначено підвиди емоційного інтелекту. Зазначено, що на відміну від абстрактного і конкретного інтелекту, що відображають закономірності зовнішнього світу, емоційний інтелект відбиває внутрішній світ і його зв'язки з поведінкою особистості і взаємодію з реальністю. Виявлено компоненти емоційного інтелекту, які є визначальними для успіху висококваліфікованого фахівця-управліня. Підкреслено, що важливими для управліня є уміння: відстоювати свої погляди, робити висновки, сприяти підвищенню результативності роботи та задоволеності працею колективу. Відмічено, що кожному управліню для досягнення максимальної ефективності діяльності потрібно досконало оволодівати механізмами власної психології, умінням реально оцінювати власні не лише сильні, але й слабкі сторони та цілеспрямовано працювати над удосконаленням своїх організаторських професійних навичок ділового спілкування. Наголошено на необхідності підвищувати рівень емоційного інтелекту постійно протягом життя.

Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника: навч. посіб. / О. І. Мармаза; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х.: Основа, 2007.

— 448 с. — Бібліогр.: с. 445-446. — укр.

Висвітлено особливості становлення та розвитку менеджменту. Розкрито теоретичні та методологічні засади управління освітою. Увагу приділено проблемам і засобам удосконалення управлінської діяльності керівника сучасного навчального закладу, можливостям застосування інноваційного менеджменту в системі освіти.

Організація самоменеджменту в процесі підготовки керівника ЗНЗ до управління якістю освіти / Г. Тимошко // Освіта і управління. – 2007.– № 1. – С. 37-40. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Акцентовано увагу на значущості проблеми творчої самореалізації особистості сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) як менеджера навчально-пізнавального й освітньо-виховного процесу. Розглянуто поняття “менеджмент”, “менеджмент освіти”, “самоменеджмент в управлінні”. Розкрито мету самоменеджменту та умови його успішної реалізації. Визначено складові менеджменту у педагогічній діяльності, зокрема, розробка інноваційних проектів закладу. Підкреслено значення самоаналізу керівника при вивченні сильних і слабких сторін управлінської діяльності, при розробленні індивідуальної програми саморозвитку. Рекомендовано тест (за Л.Зайвертом) перевірки самоорганізації керівника в управлінні якістю освіти. Виділено першочергові завдання організації самоменеджменту та чотирнадцять його найважливіших складових.

Організація якісної підготовки менеджерів в умовах другої вищої освіти / Є. В. Воробйова, С. М. Резнік // Наука і освіта . – 2011. - № 8 (Педагогіка). - С. 24-27. - Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Проаналізовано зміст напрямів професійної підготовки менеджерів. Також розкрито специфіку післядипломної освіти з менеджменту, її мету, принципи та завдання. Досліджено процес організації професійної підготовки менеджерів у системі другої вищої освіти та визначено педагогічні умови, що забезпечать її ефективність.

Оцінювання результатів професійної підготовки керівних кадрів в умовах магістратури до управління якістю освіти / Луначек В. Е. // Наша школа. – 2012. – № 1. – С. 14-20. – Бібліогр.: 18 назв. – укр

Розглянуто актуальну проблему сучасної України – професійну підготовку керівних кадрів для сфери освіти. Висвітлено підходи з визначення ступеня сформованості професійної компетентності щодо управління якістю освіти у випускників магістратури за спеціальністю „Державне управління”. Відмічено, що процес вимірювання рівня сформованості компетентностей передбачає поєднання тестових технологій з елементами традиційного підходу у вигляді письмового опитування. Відзначено, що об’єктами оцінки стають: затребуваність випускника на ринку праці,

ступінь адаптації його до ринкових умов і оцінка можливостей кар'єрного зростання; готовність до зміни виду професійної діяльності і подальшого удосконалення освіти. Наведено приклади факторно-критеріальних моделей оцінки рівня сформованості ключових, загально предметних та спеціальних компетенцій у процесі підготовки кадрів управління освітою.

Підготовка майбутніх спеціалістів до управлінської діяльності / О. М. Харцій // Наука і освіта. – 2011. – № 10 (Психологія). – С. 80-83. – Бібліогр: 3 назви. – укр.

Виявлено ефективні методи підготовки спеціалістів до управлінської діяльності, до використання творчих форм управління персоналом. За результатами теоретичного аналізу та експериментального дослідження розроблено та перевірено результативність програми щодо розвитку творчого потенціалу майбутніх менеджерів. Визначено основні тенденції щодо особистісних і поведінкових властивостей у студентів-менеджерів, зокрема менеджери-«оптимісти» та менеджери-«песимісти». Встановлено кореляційні зв'язки між інтернальністю суб'єктів та визначенням сенсу життя ними; між екстернальністю та рівнем фрустраційних емоцій; між показниками творчого мислення та особистісними рисами, що, в свою чергу, впливають на ефективність управлінської діяльності. Отже, наведено основні соціальні риси, що характеризують розвинуту творчу особистість; психологічні чинники, що впливають на оптимізацію підготовки студентів до управлінської діяльності: індивідуальні властивості особистості, комунікативні характеристики групи, особливості організації НВП.

Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти: автореф. дис... д-ра пед. наук / В.Є. Берека ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. — К., 2008. — 42 с. — укр.

Досліджено теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти у ВНЗ. Проаналізовано базові поняття. Розкрито тенденції розвитку даної підготовки та суть професійної діяльності управлінців в освіті. Висвітлено сучасний стан і проблеми фахової підготовки магістрів в Україні. Наголошено на особливостях її реалізації за кордоном. Розглянуто питання інтеграції - входження України до єдиного європейського простору, впровадження європейських норм і стандартів в освіті, поширення культурних здобутків у Європейському співтоваристві. Розроблено й обгрунтовано концепцію та модель фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти. Визначено критерії та показники ефективності такої підготовки. Виявлено й обгрунтовано організаційно-методичні умови її реалізації, проаналізовано зміст навчання. Розкрито особливості використання методів, засобів і форм навчання. Обгрунтовано необхідність проведення наукової роботи магістрів і проходження педагогічної практики з метою забезпечення ефективності зазначеної підготовки. Охарактеризовано структуру та зміст навчально-методичного комплексу дисциплін управлінського циклу. Розроблено теоретико-методичні

засади, здійснено комплексний аналіз змісту фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти у ВНЗ.

Управління розвитком конкурентоспроможності вчителя в процесі професійної підготовки / В. Бондар // Освіта і управління. – 2007.– № 3-4. – С. 44–52. – Бібліогр.: 8 назв.– укр.

Розглянуто структуру іміджу професіонала, його прийнятні риси, без яких не може досягти успіху у своїй діяльності вчитель. Розкрито стилі педагогічної взаємодії, від яких безпосередньо залежить характер прийняття рішень в соціальній групі. Розрізнено за суттю і змістом розвиток понять конкурентоспроможність і конкурентноздатність, для яких властива сукупність професійних і особистісних властивостей. Визначено складові конкурентноздатності, техніці якої слід спеціально навчати. Охарактеризовано аспекти формування конкурентоспроможного фахівця. Вказано на причини професійної неефективності вчителя та запропоновано модель розвитку його конкурентоспроможності.

Управління формуванням професійної компетентності вчителя / Бондар В., Шапошнікова І. // Освіта і управління. – 2006.– № 2. – С. 20-27. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Розкрито дидактико-психологічна компонента концепції формування професійної конкурентоспроможності вчителя на засадах компетентнісного підходу. Висвітлено технологію управління процесом формування якостей вчителя, наявність яких забезпечує його спроможність конкурувати на ринку праці. Проаналізовано питання співвідношення структури нормативної моделі фахівця та складових державного стандарту вищої освіти; шляхи підвищення якості підготовки вчителя, побудованої на засадах компетентнісного підходу. Розглянуто питання трансформування завдань “вчити вчитися” у технологію “вчити професійно працювати”. Обґрунтовано сутність і завдання технології як науки про сукупність способів і засобів, застосування яких забезпечує умови для професійної діяльності, і як науки про способи впровадження досягнень науки у практично алгоритмізовану фізичну чи інтелектуальну діяльність, результати якої мають особистісну і суспільну значущість.

Підвищення кваліфікації управлінських кадрів освіти

Першим в Україні вищим навчальним закладом післядипломної освіти був **Центральний інститут підвищення кваліфікації керівних працівників народної освіти Міністерства освіти Української РСР** (далі - ЦПККПНРО), (Постанова Ради Міністрів і ЦК КП УРСР від 27.12.1952 р.).

У 1999 р. Постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.99 р. № 1327 було створено **Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти НАПН України**. (ЦШППО НАПН України). Інноваційні дослідження в

галузі дистанційного навчання післядипломної освіти викликали необхідність реорганізації ЦППО НАПН України.

Університет менеджменту освіти (далі - УМО) утворений 8 листопада 2007р. (Розпорядження Кабінету міністрів України від 8.11. 2007 р., № 969-р.). „...Реалізація цього важливого урядового рішення надає можливість створити потужний навчальний заклад четвертого рівня акредитації, у складі якого будуть діяти наукові парки, технопарки, бізнес-інкубатори та інші інноваційні структури, посиляться дослідницька діяльність студентів і науково-педагогічних працівників. Це дасть змогу суттєво розширити експериментальну роботу з підготовки фахівців у галузях управління, економіки, психології, педагогіки вищої школи; реалізувати спільні міжнародні освітні програми і проекти; забезпечити інтеграцію в європейський освітній простір."

Впровадження результатів Міжнародної програми TEMPUS "Справедливе оцінювання" в Українську систему післядипломної педагогічної освіти / В. Олійник, Л. Даниленко // Післядиплом. освіта в Україні . –2007. — N 1. –С. 3-6. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Висвітлено діяльність українсько-європейського проекту Міжнародної програми TEMPUS "Справедливе оцінювання" в контексті застосування інноваційної політики у вітчизняній системі освіти. Сформульовано мету даного проекту. Проаналізовано діяльність Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти (ЦППО) Академії педагогічних наук (АПН) України в рамках зазначеної програми. Визначено стратегічні завдання оцінювання в теорії педагогічного менеджменту. Зазначено, що Міжнародна програма TEMPUS "Справедливе оцінювання" є масштабним проектом, спрямованим на залучення українських педагогів до використання сучасних методів педагогічного оцінювання.

Система післядипломної педагогічної освіти України: стратегія розвитку / В. В. Олійник // Освіта на Луганщині . — 2009. — N 2. — С. 14-19. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розкрито стратегію розвитку системи післядипломної педагогічної освіти України на базі прогностичної моделі, яка віддзеркалює сучасні тенденції та зміни в освіті й суспільстві. Визначено напрями у сфері вирішення наукових і практичних проблем щодо неперервного фахового зростання особистості. Окреслено роль і місце Університету менеджменту освіти у розвитку системи ППО.

Університет менеджменту НАПН України: інноваційний вектор розвитку / В. Олійник // Післядиплом. освіта в Україні . — 2010. — N 1. — С. 12-15. — укр.

Висвітлено діяльність новоствореного єдиного навчального закладу в Україні, діяльність якого повністю зосереджена на освіті дорослих - Університету менеджменту освіти НАПН України, навчальний процес в

якому спрямовано на реалізацію вимог і принципів Болонської декларації, поєднання традиційних і новітніх методів підвищення кваліфікації, модернізацію навчального процесу, диференціацію змісту навчання відповідно до кваліфікаційних посад, поступовий перехід на кредитно-модульну та кредитно-трансферну системи з елементами дистанційного навчання. Представлено наукову тематику, над якою працювали творчі колективи кафедр, наукові школи, що є основою науковою діяльності університету, а також його міжнародну співпрацю. На схемах представлено міжнародне партнерство університету та структуру Програми його розвитку.

Менеджмент загальноосвітнього навчального закладу

Автоматизована система управління “школа”: моделювання і технологія використання / Л. Калініна // Освіта і управління. – 2006.– № 1.– С. 61-70. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Висвітлено комп'ютерні програми для підтримки процесу управління з метою його вдосконалення та підвищення ефективності. Наголошено на новому типі управління - “інформаційному управлінні”, основними аспектами якого є формування інформаційної політики та інформаційно-освітнього простору. Підкреслено, що у цьому контексті інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом ґрунтується на інформації і передбачає використання інформаційно-довідкових, інформаційно-пошукових, Інтернет, технічних засобів. Для керівника закладу, який має знати, як ефективно забезпечити комп'ютерну підтримку процесу управління завдяки наявним програмним продуктам на вітчизняному ринку.):

Антикризовий менеджмент загальноосвітнього навчального закладу / Т. Сорочан // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 3. – С. 108-111. – Бібліогр.: 4 назв.– укр.

Акцентовано увагу на тому, що за кризових умов виникає необхідність у використанні нетрадиційних методів менеджменту, прийняття нестандартних рішень - всього комплексу заходів, які суттєво відрізняються від управління у стабільних умовах. Підкреслено, що правильне застосування технології антикризового управління забезпечує протидію негативним тенденціям, допомагає подолати кризу. Надано тлумачення понять антикризового управління та технології антикризового управління. Представлено технологію антикризового менеджменту загальноосвітнього навчального закладу.

Здобутки системи особистісно орієнтованого управління / О. Жовтопляс // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 36-38.– укр.

Проаналізовано сучасну наукову літературу та практичний досвід щодо основних умов активізації навчання в системі особистісно орієнтованої освіти. Визначено, що орієнтація на особистість потребує від учителя

впроваджувати методи, що спонукають учнів до активної діяльності, стимулюють розвиток мислення, уяви, викликають зацікавленість, зумовлюють позитивне ставлення до навчання. Наголошено, що саме в умовах особистісно орієнтованого навчання відбувається становлення та розвиток таких важливих якостей особистості, як рефлексивність, спонтанність, критичність мислення, готовність працювати з інформацією, спілкуватися та відповідати за наслідки власних дій

Інноваційний менеджмент в сучасній школі / Михайлик Л.// Директор школи, ліцею, гімназії . – 2008.– № 1.– С. 21–26 .– Бібліогр.: 5 назв.– укр.

Висвітлено результати дослідно-експериментальної роботи за темою «Управління інноваційною діяльністю в умовах сучасного навчального закладу» в Кременчуцькому ліцеї № 4 (керівник: Завалевський Ю. І., наукові консультанти: Бех І. Д., Кириленко С. В.). Розкрито модель використання комп'ютерних технологій в управлінській діяльності ліцею. Розроблено діагностичний апарат визначення рівнів якості управління інноваційним процесом в умовах навчального закладу. Розглянуто напрями роботи філії кафедри менеджменту Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ОППО), створеного на базі ліцею з метою забезпечення концентрації в конкретному навчальному закладі теоретичних надбань і досвіду управління в сфері освіти

Інформаційні технології в управлінні школою / С. Рубан // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 44-45. – укр.

Узагальнено досвід упровадження сучасних інформаційних технологій в навчальний процес та управління школою, що великою мірою залежить від керівника закладу, його професійної компетенції, організаторських і моральних якостей, здатності бути адекватним вимогам сучасного суспільства. Своє бачення цієї проблеми висвітлює директор чернігівського колегіуму № 11.

Культура як цивілізаційний феномен в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом / Л. Калініна, Г. Калініна // Освіта і управління. – 2010. – № 2-3. С. 70-78. – Бібліогр.: 6 назв.– укр.

З'ясовано, що управлінська культура керівників ЗНЗ належить до соціальної сфери, що забезпечує спільну діяльність та взаємодію суб'єктів управління, самоуправління та державно-громадського самоврядування за умов врахування спільної тримірної вісі галузей, а саме: когнітивної, ціннісної та регулятивної.

Менеджмент культури / В. Полулях // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 5.– С.: 50–58 – укр.

Розглянуто питання формування організаційної культури ліцею, яка поєднує дві інтерпретації цього поняття, а саме: як результат рішень, прийнятих адміністрацією, і як розгляд реальної ситуації. Розкрито шкільну культуру ліцею № 2 м. Житомира як систему, стрижнева ідея якої -

формування здорового способу життя учнів засобами фізичного виховання. Охарактеризовано чинники шкільної культури, її складові, традиції, соціалізацію як фактор розвитку культури школи, специфіку зв'язку професіоналізму з організаційною культурою. Запропоновано схему стилю керівництва навчальним закладом. Виокремлено модель формування здорового способу життя, в якій складовими є такі фактори, як: родина, громадськість, учителі, діяльність, учнівське самоврядування, програма „Здоров'я”, наукове товариство „Еврика”, програма „Особистість”, „Інтелект”. Подано модель наукової роботи ліцею „Свідоме ставлення до свого здоров'я”, яка вісім років проводиться в рамках експериментальної роботи Житомирського державного університету імені І. Я. Франка з питання „Формування здорового способу життя підлітків засобами фізкультури в загальноосвітніх навчальних закладах”. Окреслено вплив спортивної діяльності на культуру ліцею. Визначено функції шкільної культури та шляхи досягнення успіху у її розвитку. Наголошено на важливості узгодження формування шкільної культури з національними особливостями. Зазначено, що для вироблення управлінської культури слід змінитися внутрішньо, підходити до вчителя й учня з позиції учасника спільної діяльності, в успіху якої зацікавлені всі; прагнути набувати наукових психологічних знань про сучасне управління.

Менеджмент-елемент человеческой культуры / Л. Семенюк // Директор школы, лицей, гимназии. – 2006. – № 3. – С. 21-22. – укр.

Освещен опыт директора Одесской школы в овладении некоторыми элементами менеджмента, используемых в профессиональной деятельности руководителей учебно-воспитательным процессом в школе - не только директора, но и классных руководителей, учителей.

Менеджмент освітніх інновацій як основа управління розвитком педагогічного коледжу / Д. В. Горобець // Наука і освіта. – 2010. – № 7. – С. 64-67. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Обговорено питання управління розвитком педагогічного коледжу як відкритої соціальної системи на основі менеджменту освітніх інновацій, розкрито його основні цілі та завдання. Проаналізовано сучасні інноваційні підходи і концепції, що можуть бути використані під час вирішення проблеми управління розвитком вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, виділено їх сутність і принципи. Розглянуто управління розвитком педагогічного коледжу в аспекті менеджменту освітніх інновацій. Наведено таблицю наукових підходів до управління, окреслено їх сутність та принципи, коло дослідників. Установлено, що проблема управління інноваційним розвитком педагогічного коледжу актуальна і носить перспективний характер.

Метод проектів в управлінській діяльності директора школи / Т. Рудяк // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 45-47.- укр.

Розглянуто напрям проектування в управлінській діяльності як один серед інноваційних напрямів роботи в школах м. Ніжина. В статті директора

ніжинської загальноосвітньої школи № 17 розкрито суть проектної технології та деякі аспекти управлінського проектування

Методологія формування технологічної культури керівника ЗНЗ // Н.Острроверхова // Рідна шк. – 2012. – № 6. – С. 27-32.– Бібліогр.: 14 назв.– укр.

Розкрито сутність поняття „культура”. Відзначено, що основоположним компонентом технологічної культури керівника ЗНЗ є поняття „технологія” як сукупність знань про способи і засоби здійснення освітньо-виховних і управлінських процесів. Досліджено методологію формування технологічної культури керівника ЗНЗ, яка базується на системному, діалектичному, синергетичному, компетентісному, інформаційному та функціонально-діялісному наукових підходах.

Науково-методичний супровід професійно-педагогічної підготовки вчителя / А. Бойко // Рідна шк. — 2009. — N 12. — С. 28-33. — Бібліогр.: 9 назв.- укр.

Розкрито сутність поняття "науково-методичний супровід" та його складники. На основі авторської концепції обґрунтовано інтегрований курс теорії та історії педагогіки як базисний у професійно-педагогічній підготовці вчителя. Зосереджено увагу на розділах програми курсу, в основу вивчення яких покладено ідеї особистісно-гуманістичної орієнтації у спілкуванні, діяльності та відносинах педагогів і учнів. Виділено педагогічні інноваційні дисципліни для підготовки бакалавра - навчальна дисципліна "Методика виховної і соціально-педагогічної діяльності вчителя", спецкурси "Персоналії в історії української педагогіки", "Основи християнської педагогіки" та для підготовки магістра - "Методи педагогічних досліджень", альтернативні авторські курси "Менеджмент в освіті" і "Менеджмент загальноосвітнього навчального закладу", покликані до життя зростанням інтересу до розвитку сучасної вітчизняної і світової педагогічної думки, проблем науки і релігії. Доведено доцільність організації в регіонах науково-виховних комплексів для забезпечення повноцінної професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя.

Особливості управлінської діяльності керівника приватної школи / В. Нідзельська // Освіта і управління . – 2011. – № 4. – С. 42-45. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

Зроблено критичний аналіз проблеми управління діяльністю приватним загальноосвітнім шкільним навчальним закладом та визначено особливості управлінської діяльності керівника приватної школи, серед яких поєднання позиції автора інноваційної педагогічної системи та ефективного менеджера; неординарні особисті якості, професіоналізм. Обґрунтовано вимоги до професійної діяльності керівника приватної школи. На основі узагальнення досвіду діяльності київського ліцею бізнесу констатовано, що ефективність управління закладом залежить від підприємницької активності адміністрації; якості інноваційної діяльності школи; популярності «бренду»

школи серед громади; фінансових можливостей батьків; від характеру власності навчального закладу. Доцільним, на думку автора, є розроблення та затвердження нормативних актів щодо діяльності шкіл приватної форми власності. Окреслено перспективи подальших досліджень.

Організація самоменеджменту в процесі підготовки керівника ЗНЗ до управління якістю освіти / Г. Тимошко // Освіта і упр . — 2007. — N 1. — С. 37-40. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Акцентовано увагу на значущості проблеми творчої самореалізації особистості сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) як менеджера навчально-пізнавального й освітньо-виховного процесу. Розглянуто поняття "менеджмент", "менеджмент освіти", "самоменеджмент в управлінні". Розкрито мету самоменеджменту та умови його успішної реалізації. Визначено складові менеджменту в педагогічній діяльності, зокрема, розробка інноваційних проєктів закладу. Підкреслено значення самоаналізу керівника у процесі вивчення позитивних і негативних аспектів управлінської діяльності, розробки індивідуальної програми саморозвитку. Рекомендовано тест (за Л.Зайвертом) перевірки самоорганізації керівника в управлінні якістю освіти. Виділено першочергові завдання організації самоменеджменту та його найважливіші складові.

Поняття «Методи управління» у загальноосвітньому навчальному закладі / Є. Тунік // Освіта і управління. – 2011.– № 1.– С. 59-64. – Бібліогр.: 6 назв. - укр.

Проведено аналіз вживаності, змісту, взаємозв'язку наукового поняття «методи управління» в загальноосвітньому навчальному закладі, на підставі чого розроблено визначення цього поняття. Визначено групу ознак цього поняття для аналізу та висновків. Досліджено наступну групу ознак пізнання і перетворення управлінської підсистеми. Зазначено, що методи управління - це сукупність упорядкованих способів дослідження, пізнання, і перетворення керованої системи керуючою, спрямоване на створення умов при здійсненні управлінської діяльності для досягнення та реалізації цілей навчального закладу.

Правова компетентність учителя як основа державно-громадського управління школою / О. Іваній // Освіта і управління. – 2011.– № 1. – С: 84-89 . – Бібліогр.: 19 назв. – укр.

Визначено сутність поняття «правова компетентність учителя» на основі історичного екскурсу становлення компетентнісного підходу. Обґрунтовано роль «правової компетентності учителя» в розвитку і функціонуванні системи державно-громадського управління сучасною школою. Проаналізовано ознаки громадянського суспільства, а саме: верховенство права, автономність школи, загальна поінформованість і реальне забезпечення прав на інформацію, поєднання у функціонуванні школи принципів субординації, легітимність і демократичний характер влади. Узагальнено, що рівень правової

компетентності вчителя прямо впливає на положення суб'єкта в системі шкільного управління.

Проблеми державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні / Л. Паращенко // Освіта і управління. – 2010.– № 4. – С. 32-40. – Бібліогр.: 21 назв.– укр.

Визначено методологічні засади модернізації існуючої моделі управління освітою, проаналізовано трактування дефініцій «управління», «керівництво», «організація» у контексті трансформаційних процесів, прослідковано генезис становлення поняття «врядування», як досить нового для теорії управління соціальними системами, співвідношення понять «врядування» - «управління», показано їх взаємозв'язок та суттєву відмінність, розглянуто специфічні риси радянської моделі адміністративно-командного управління освітою. На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок щодо незавершеності методологічного каркасу дослідження проблем управління системою загальної середньої освіти України, акцентовано увагу на дослідженнях представників системомиследіяльнісної методології, що представляє управлінську діяльність як цілісну систему процесів організації, керівництва і управління. Принциповою відмінністю системо-об'єктної схеми, яка є базовою для системи управління, що розвивається, від структурно-функціональної є: наявність об'єкту, який має саморух, і об'єкту, який виступає як керуюча система, обов'язковість мети, визначено сім основних вимог до управління розвитком системи освіти. Констатовано необхідність подальших досліджень проблеми впровадження демократичного врядування у системі загальної освіти та подолання залишків адміністративного керівництва.

Проблеми методичного менеджменту та шляхи їх розв'язання в гімназії / Л. Денисюк. // Директор школи, ліцею, гімназії/ – 2008 – . № 6. – С.70-73. – укр.

Акцентовано увагу на "наблик-релейшн"(ПР) як цілеспрямованому впливі на учасників педагогічному процесу особистим прикладом керівного складу. Розглянуто методи та прийоми, які використовуються у Золотоніській гімназії Черкаської області для досягнення мети одного з напрямів ПР, а саме, створення здорової моральної і ділової атмосфери. Розкрито особливості застосування методів: скорочення дистанції; етика лідерства (9 правил); мінімізація конфліктності (5 рекомендацій); головне правило лідера; етичні основи ПР, які включають 9 правил ефективного спілкування; інноваційні форми методичної роботи. Обговорено завдання ресурсного центру - структурної одиниці методичного центру гімназії. Наведено рекомендації щодо організації нестандартної форми методичної роботи - дослідження у фокусних групах.

Проблеми формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / О. Олійник // Директор шк., ліцею, гімназії . -- 2011. - № 6. - С. 92-67. - Бібліогр.: 5 назв.– укр.

Аналізується генеза економічної культури українського суспільства, обґрунтовується необхідність формування сучасного економічного світогляду керівників загальноосвітніх навчальних закладів як ключової передумови успішного реформування української освіти.

Проектно-цільове управління навчальним закладом: предметні цільові проекти / І. Осадчий // Освіта і управління. – 2007.– № 1. – С. 33-36. – Бібліогр.: 3 назв. – укр.

Поставлено питання про важливість використання предметних цільових проектів та надання їм статусу обов'язкових внутрішньо-шкільних документів як складових річного плану роботи навчального закладу. Автором розроблено цілісну управлінську технологію (1995 р.) - методичку проектно-цільового планування діяльності всього навчального закладу. Розкрито механізм представлення навчальної діяльності закладу у форматі проектно-цільового управління. В результаті експериментальної роботи виділено і описано дві групи управлінських цільових проектів: тематичні та предметні. Акцентовано увагу на видах предметних цільових проектів. Доповнено схемою “Предметний цільовий проект”.

Реалізація проекту „Освітній менеджмент” як удосконалення професійних стандартів діяльності директора навчального закладу / Т. Мянєвська. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009.– № 5. – С. 6–8. – укр.

Висвітлено діяльність науково-методичного центру управління освіти Житомирської міської ради. Зосереджено увагу на реалізації міського проекту „Освітній менеджмент”, який з 2006 року підтримується педагогічними працівниками, керівниками навчальних закладів, місцевими органами влади та громадськими організаціями не лише в місті, регіоні, а й в Україні. Розглянуто один із видів освітнього менеджменту - шкільний менеджмент, і роль директора школи як шкільного менеджера в управлінській діяльності школи. Запропоновано стандарт директора школи, над яким працюють науковці України та найпрогресивніших країн Європи. Зазначено, що стандарт професійної діяльності директора школи має стати базою для професійної підготовки директора та інструментом, який допоможе йому надалі успішно виконувати свої обов'язки з управління освітнім процесом у навчальному закладі.

Современное внутришкольное управление, внутришкольный менеджмент / Т. Баймолдаев. // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 2. – С. 45-47. – укр.

Охарактеризована сутність внутрішнього управління як взаємодія учасників педагогічного процесу в послідовних взаємозв'язаних діях: педагогічний аналіз, цілеполагання і планування, організація, контроль, регулювання і корекція. Изложены теоретические положения педагогического менеджмента, который является

дополнением теории управления школой. Рассмотрены условия рациональной организации педагогического управления — генерализация, интеграция, гуманизация, индивидуализация, дифференциация, плановость, и определены факторы их успешной реализации.

Соціально-педагогічні аспекти управління сільською школою в умовах реформування освіти України / М. Набо // Освіта і управління. – 2006. – № 3-4. – С. 123-128. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Розглянуто соціальні та психолого-педагогічні аспекти управління сільською школою, що виникають внаслідок соціально-економічних перетворень в аграрному секторі економіки та в умовах реформування освіти України.

Сучасний погляд на управління загальноосвітнім навчальним закладом / Л. Шульга // Освіта і управління. – 2006. – № 3-4. – С. 138-143. – Бібліогр.: 22 назв. – укр.

Розкрито сучасний погляд на управління загальноосвітнім навчальним закладом (ЗНЗ). Висвітлено інноваційні напрацювання в цій галузі, сучасні вимоги до стратегії і тактики процесу управлінської діяльності. Підкреслено, що управління ЗНЗ ґрунтуватися на ретельно розробленій нормативно-правовій базі, дієвих технологіях, здійснюватися на державно-громадських засадах. Особливу увагу приділено питанням виявлення та усунення недоліків у діяльності керівника.

Управління науково-методичною роботою вчителя початкових класів з розвитку красзнавства як інноваційний процес в освіті / Б. Коцун, Г. Сарапін // Гуманітарний вісник. – 2008. – № 16. – С. 103-106. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Акцентовано увагу на проблемі сучасності - управлінні науково-методичною роботою вчителя початкових класів з розвитку краєзнавства. Розкрито суть цього поняття, проаналізовано дослідницьку діяльність педагога.

Управління процесом українізації початкової освіти (1917-1920 рр.) / І. Лебідь // Освіта і управління. – 2006. – № 3-4. – С. 206-213. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Розглянуто управління українізацією початкової освіти, державний та загальнонаціональний рух за рідну школу у період утвердження Української народної Республіки (1917-1920 рр.). Зазначено, що активна громадська діяльність на ниві української культури і освіти, пошуки і знахідки науковців, освітян-практиків, увага українських урядів до цієї важливої соціокультурної проблеми сприяли розробці теоретичних засад розбудови національної школи, впровадженню їх в українське шкільництво. Зроблено висновки щодо пріоритетності державної мовної політики в системі початкової освіти, всенародної підтримки цього процесу та складності підготовки та

перепідготовки педагогічних кадрів, які б досконало володіли українською мовою.

Управління процесом формування фізичної культури учнів у позашкільному навчальному закладі / К. Жукотинський // Освіта і управління.– 2006.– № 3-4.– С. 129-137.– Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Розкрито актуальність управління процесом формування фізичної культури учнів у позашкільному навчальному закладі (ПНЗ). Спираючись на дослідження, проведене у ПНЗ Чернівецької області, висвітлено дієвість окремих проектів цієї роботи, що взаємодіють завдяки моделі узгодження потреби в тренувальній діяльності особистісних алгоритмів у процесі сходження до спортивної зрілості

Управління розвитком здоров'язберігаючого освітнього простору навчального закладу: практичні аспекти / В. Нідзельська // Освіта і управління . – 2010.– № 2-3.– С. 157–162. – Бібліогр.: 6 назв.– укр.

Розглянуто питання створення моделі управління щодо розвитку здоров'язберігаючого освітнього простору в ліцеї, визначено особливості діяльності педагогічного колективу з формування здорового способу життя всіх учасників навчально-виховного процесу, здійснено аналіз поняття «здоров'язберігаючий освітній простір». Відмічено, що формування здорового способу життя у школярів має свою специфіку та вимагає відповідної управлінської діяльності, цей процес базується на знаннях із різних галузей науки: медицини, біології, екології, філософії, психології. Засвідчено необхідність створення Центру психофізичної підготовки, до якого ввійшли вчителі фізкультури, ліцейський психолог, вчителі хореографії та акторської майстерності. Акцентовано увагу на тому, що діяльність Центру передбачає методичний супровід процесу формування здорового способу життя, розробку понять «фізичний розвиток», «психофізична готовність» та утримання міжпредметних зв'язків; забезпечення програмами, методичними комплексами навчальних і позаурочних форм спортивної і оздоровчої роботи; розробку і впровадження в навчально-виховний процес планів фізичного розвитку, робота щодо фізичного виховання та психофізичної підготовки з викладачами-предметниками; аналіз результатів науково-практичної діяльності щодо здорового способу життя всіх учасників освітнього простору.

Шляхи розвитку сучасної школи: діалог, менеджмент, педагогіка / Л.К. Задорожна, Т.В. Юрченко, Л.Я. Русінова // Наша шк . — 2009. — N 5. — С. 75-77. — укр.

Висвітлено здійснення проекту "Громадські платформи освітніх реформ в Україні", який було розпочато в Одеській і Полтавській областях у 2007 р. за ініціативи Міжнародного фонду "Відродження", за участі Центру вдосконалення шкільництва (м. Утрехт, Нідерланди) та Благодійного фонду "Перше вересня" з метою реалізації громадського впливу на зміни в освіті через налагодження діалогу вчителів, директорів шкіл, батьків, учнів з органами

управління у сфері освіти. Зазначено, що навчання проведенню діалогу проводилося за допомогою тренінгів для фасілітаторів, які зацікавлюють і готують аудиторію до діалогових засідань. Висвітлено роботу III регіональної конференції "План розвитку сучасної школи: діалог, менеджмент, педагогіка" (Одеса, 2009), на якій було підбито підсумки трирічної діяльності проекту "Громадські платформи", які отримали високу оцінку учасників конференції, надійшли численні запити щодо проведення конференцій з питань покращання роботи навчальних закладів на місцях, було розроблено матеріали з навчального книговидання, реформи навчальних програм та освітньої політики.

Менеджмент професійно-технічного навчального закладу

Адаптація учнів професійно-технічного училища до умов ринкової економіки засобами педагогічного менеджменту: Автореф. дис... канд. пед. наук / Н. П. Шапошнікова ; Криворіз. держ. пед. ун-т. — Кривий Ріг, 2001. — 21 с. — укр.

Розкрито сутність і специфіку реалізації засобів педагогічного менеджменту професійно-технічного училища щодо організації процесу навчальної, соціальної та професійної адаптації учнів. Визначено зміст та особливості основних етапів професійної підготовки національних робітничих кадрів. Уточнено сутність і цільові установки їх професійно-технічної освіти за сучасних умов розвитку суспільства. Конкретизовано специфіку та визначено співвідношення понять "управління", "керівництво" та "менеджмент" в освіті. Теоретично обгрунтовано сутність професійно-технічного училища як соціально-педагогічної системи з виробничими ознаками суб'єкта ринкових відносин та об'єкта педагогічного менеджменту. Експериментально доведено доцільність та ефективність впровадження в практику навчально-виховного процесу сучасного професійно-технічного училища засобів педагогічного менеджменту.

Інноваційна технологія підвищення якості управління розвитком освіти / І. В. Гириловська // Професійно-технічна освіта. – 2011. – № 3. – С. 23-24: схема. – Бібліогр.: 6 назв.– укр.

Розкрито проблему якості підготовки кваліфікованих робітників, впровадження інноваційних технологій в ПТНЗ.

Культура управління як складова формування сучасного керівника професійно-технічного навчального закладу / М. Копельчак // Молодь і ринок.– 2010.– № 6.– С. 38-41. – Бібліогр.: 3 назв.

*Висвітлено вимоги до особистості керівника професійно-технічного навчального закладу та шляхи формування його організаційної культури
Висвітлено вимоги до особистості керівника професійно-технічного навчального закладу та шляхи формування його організаційної культури.*

Менеджмент якості освітніх послуг / В. Бурдейний // Професійно-технічна освіта. – 2008. – № 2. – С. 36–37. – укр.

Розглянуто шляхи вирішення проблеми втілення в навчально-виробничий і виховний процес системного підходу до забезпечення належної якості освітніх послуг в державному професійно-технічному навчальному закладі "Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу". Окреслено застосування принципів Всезагального Менеджменту Якості (TQM) у розробці власної системи менеджменту якості. Зосереджено увагу на методологічній основі системи Менеджменту якості училища - "Настанові з якості", яку ухвалив регіональний орган сертифікації морського реєстру судноплавства. Висвітлено роботу щодо створення виконавчого механізму дії системи менеджменту якості освітніх послуг, зокрема через розробку нормативних документів. Розкрито значення центральної ланки системи, вищої форми адміністративного контролю якості освітніх послуг - внутрішнього аудиту, в ході якого аудитори одержують свідоцтва фактичної діяльності інженерно-педагогічних працівників щодо виконання вимог, встановлених системою менеджменту якості.

Обробка навчальних та навчально-тематичних планів підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ на основі ключових компетентностей / О. Пащенко // Нова пед. думка . — 2010. — N 2. — С. 20-22. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розглянуто розроблені кафедрою профосвіти ЦППО ДВНЗ "Університету менеджменту освіти" НАПН України інноваційні підходи до проектування навчальних і навчально-тематичних планів підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання керівників ПТНЗ. Ключовими для директора ПТНЗ визначено нормативно-правову та соціальну, комунікативну, діагностико-прогностичну, оцінно-аналітичну та коригувальну, організаційно-регулятивну та інформаційно-комунікаційну компетентності. Відзначено, що під час навчальних занять, круглих столів, семінарів створюються умови для задоволення потреб у професійному зростанні слухачів відповідно до сучасних вимог ринку праці та завдань модернізації освіти, причому інновацією є оновлення професійно-практичної підготовки, яке відбувається шляхом удосконалення методики та практики проведення виїзних занять у професійні навчальні заклади, на підприємства, виробничо-галузеві виставки тощо.

Особливості менеджменту у професійно-технічній освіті: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. В. Мельніченко ; Миколаїв. міжрегіон. ін-т розв. людини, ВНЗ "Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна". — Миколаїв: КВІТ, 2006. — 237 с. — Бібліогр.: с. 211-217. — укр.

Висвітлено особливості менеджменту у професійно-технічній освіті (ПТО). Наведено історичні та теоретичні відомості про становлення системи ПТО, висвітлено її проблеми як науки за умов ринкових відносин. Розглянуто особливості соціологічного дослідження в управлінні сільськогосподарським професійно-технічним навчальним закладом у процесі сучасного реформування

аграрного сектору економіки. Розкрито сутність системного аналізу, визначено функції моделювання.

Тайм-менеджмент у системі управління навчальним закладом професійної освіти / І. А. Гриценок // Освіта дорослих . – 2012. – № 4. – С. 39-50. – Бібліогр. – 4 назв

Висвітлено позитивний вплив активного визначення власного сприйняття часу і на підставі цього - планування «тимчасових вкладів» і підвищення особистої та професійної ефективності. Розглянуто оволодіння практичними навичками та умови їх тренування до рівня автоматизму в ході виконання спеціально підібраних завдань.

Освітній менеджмент за кордоном

Автономний шкільний менеджмент як альтернатива традиційному управлінню загальноосвітніми навчальними закладами в країнах Західної Європи / О. С. Ковальчук // Педагогічний пошук. – 2011. – № 2. – С. 19-23. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

За результатами аналізу досліджень і публікацій, що присвячені програмам автономного шкільного менеджменту (SBM) у європейських країнах, у табличному вигляді наведено його визначення у світових освітніх джерелах. Розглянуто програми SBM у світлі освітніх реформ, метою яких є, зокрема, децентралізація управління освітою як альтернатива традиційному управлінню загальноосвітніми навчальними закладами в країнах Західної Європи. Охарактеризовано підходи до впровадження освітніх реформ із автономного шкільного менеджменту у деяких європейських країнах та наведено таблицю з класифікацією SBM за мотивами реформування та ступенем автономії. Зроблено висновок про те, що альтернативна форма управління загальноосвітнім навчальним закладом має такі переваги: децентралізоване прийняття рішень, розширення шкільної автономії, фінансова самостійність, оперативне реагування на місцеві проблеми та підвищення академічної успішності учнів.

Державно-громадські засади управління вищою освітою США в контексті досвіду для ВНЗ України / О. Басва // Освіта і управління. – 2010. – № 1. – С. 143-149. – Бібліогр: 15 назв. – укр

Проаналізовано механізми державно-громадського управління вищою освітою в США, яка базується на абсолютному пріоритеті інституціональної автономії та мінімальному державному втручанні, де поряд з формуванням загальної політики вищої освіти та регулювання діяльності ВНЗ у США у кожному штаті є окрема система управління освітою. Висвітлено специфічні риси побудови освіти: вільна та мобільна координація освітніх організацій, більша частина фінансування отримується за рахунок оплати за навчання та інших приватних джерел, на формування політики вищої освіти впливають дві сили: перша - це влада; друга - релігійні, культурно-мистецькі, громадські

об'єднання. Вміщено таблицю і рисунок, де показані: типи взаємодії ВНЗ та регіональної влади, класифікація акредитацій освітніх закладів та програм. Констатовано актуальність вивчення американського досвіду державно-громадського управління вищою освітою з ряду чинників: децентралізація та впливовість регіональної влади; система акредитації ВНЗ є прообразом механізмів управління якістю освіти, яка впроваджується в Україні та поєднання позитивного досвіду механізму управління вищою освітою США з вагомими здобутками національної системи освіти України, особливостями історичного та культурного розвитку української держави.

Особливості професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів у США / Т. Коваль // Освіта і управління. – 2006.– № 3-4. – С. 197-205. – Бібліогр.: 23 назв.– укр.

Розглянуто особливості професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів у ВНЗ США в контексті наступних критеріїв: інформатизація, зміст підготовки, спрямованість на розвиток професіоналізму та на ринок праці, інтегративність, індивідуалізація, контроль навчальних досягнень, організація самостійної роботи. Вивчення позитивного досвіду професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів у ВНЗ США і розумне його впровадження приведе до збагачення національної бізнес-освіти України і подальшої її євроінтеграції.

Управління сучасними західноєвропейськими університетами / А. В. Ржевська // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. 2009.– № 54. – С. 366-371. – Бібліогр.: 10 назв– укр.

На матеріалі новітніх європейських досліджень вищої освіти Бельгії, Великої Британії, Ірландії, Іспанії, Нідерландів та Франції проаналізовано історію університетського управління, особливості розподілу влади за університетськими рівнями, структури управління, характер їх взаємодії тощо.

Література

1. Андрущенко, В. П. Державно-громадський характер управління освітою / В Андрущенко, // Вища освіта України 2011.– № 3.– С. 5-8 .– Бібліогр.: 3 назв.– укр.
2. Андрущенко Т. Філософія освіти: навч. посіб. / Т. Андрущенко, В. Бех, Ю. Бех, М. Бойченко, В. Гайденко, М. Култаєва, С. Клепко, І. Степаненко. — К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. — 329 с. — укр.
3. Артюх, М. Особливості сучасного оновлення управління діяльністю районного відділу освіти / М. Артюх // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 55-58. – Бібліогр.: 3 назв.- укр.
4. Баєва, О. Державно-громадські засади управління вищою освітою США в контексті досвіду для ВНЗ України / О. Баєва // Освіта і управління . – 2010.– № 1.– С. 143-149. – Бібліогр: 15 назв. – укр.

5. Баймолдаев, Т. Современное внутришкольное управление, внутришкольный менеджмент / Т. Баймолдаев // Післядипломна освіта в Україні .– 2008. – № 2. – С. 45-47. – укр.
6. Барліт, О. О. Основи стратегічного менеджменту в освіті: навч. посіб. / О. О. Барліт, М. В. Елькін, М. М. Окса ; Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Б.Хмельницького. — Мелітополь: ММД, 2009. — 256 с. — укр.
7. Берека, В.Є. Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти: автореф. дис... д-ра пед. наук / В. Є. Берека ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. — К., 2008. — 42 с. — укр.
8. Бойко, А. Науково-методичний супровід професійно-педагогічної підготовки вчителя / А. Бойко // Рідна шк. — 2009. — N 12. — С. 28-33. — Бібліогр.: 9 назв.— укр.
9. Болонський процес: проблеми, пошуки, перспективи: Матеріали конф., Суми, 21 - 22 берез. 2006 р. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка / Ред.: О. Г. Козлова. — Суми: Унів. кн., 2006. — 214 с. — укр.
10. Бондар, В. Управління розвитком конкурентоспроможності вчителя в процесі професійної підготовки / В. Бондар // Освіта і управління. — 2007.— № 3-4. — С. 44–52. — Бібліогр.: 8 назв.— укр.
11. Бондар, В. Управління формуванням професійної компетентності вчителя / В. Бондар, І. Шапошнікова // Освіта і управління. — 2006.— № 2. — С. 20-27. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
12. Бурдейний, В. Менеджмент якості освітніх послуг / В. Бурдейний // Професійно-технічна освіта. — 2008. — № 2. — С. 36–37. — укр.
13. Векслер, Е. М. Менеджмент якості: навч. посіб. / Е. М. Векслер, В. М. Рифа, Л. Ф. Василевич. — К.: Професіонал, 2008. — 320 с. — Бібліогр.: с. 289-296. — укр.
14. Величко О. Сучасний менеджмент якості науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу / О. Величко, В. Івашенко, О. Ясев, О. Рожков // Вища школа. — 2006.— № 5-6. — С. 34-39. — Бібліогр.: 2 назв.— укр.
15. Вологін , Ю. Менеджмент в освіті як соціально-психологічне визначення особистості в українській діяльності / Ю. Вологін // Молодь і ринок. — 2011.— № 9— С. 114-118. — Бібліогр.: 18 назв.— укр.
16. Вологін, Ю. Використання інформаційних технологій в менеджменті освіти на сучасних економічних відносинах / Ю. Вологін // Молодь і ринок — 2011. — № 11. — С. 153-158. — Бібліогр.: 11 назв.— укр.
17. Воробйова, Є. В. Організація якісної підготовки менеджерів в умовах другої вищої освіти / Є. В. Воробйова, С. М. Резнік // Наука і освіта.— 2011. — № 8(Педагогіка). — С. 24-27. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
18. Гириловська, І. В. Інноваційна технологія підвищення якості управління розвитком освіти / І. В. Гириловська // Професійно-технічна освіта — 2011. — № 3. — С. 23-24 : схема. — Бібліогр.: 6 назв.— укр.
19. Горбань, О. Управління взаємодією навчальних закладів різного рівня у навчально-виховному комплексі / О. Горбань., В. Огаренко., О. Тягушева // Освіта і управління 2008 —. № 2-3. — С. 64–69. — укр.

20. Горобець, Д. В. Менеджмент освітніх інновацій як основа управління розвитком педагогічного коледжу / Д. В. Горобець // Наука і освіта. – 2010. – № 7. – С. 64-67. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
21. Гриценок І. А. Тайм-менеджмент у системі управління навчальним закладом професійної освіти / І. А. Гриценок // Освіта дорослих . – 2012. – № 4. – С. 39-50. – Бібліогр. – 4 назв.
22. Губа А. В. Характеристика складових управлінської культури в освіті / А. В. Губа // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 3-4. – С. 107-116. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.
23. Данилова, Г. Акмеологія управління: інноваційні технології вдосконалення професіоналізму керівних кадрів / Г. Данилова // Освіта і управління. – 2011. – № 1. – С. 31-42. – Бібліогр.: 20 назв – укр.
24. Денисюк, Л. Проблеми методичного менеджменту та шляхи їх розв'язання в гімназії / Л. Денисюк. // Директор школи, ліцею, гімназії/ – 2008 – . № 6. – С.70-73. – укр.
25. Єльнікова, Г. Інформація про проведення міжнародної науково-практичної конференції “Адаптивне управління в освіті” / Г. Єльнікова–// Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 1. – С. 83-85. – укр.
26. Жигірь, В. Менеджмент та його структура в теорії дослідження у професійній педагогіці / В Жигірь // Молодь і ринок. – 2010. – № 10. – С. 58-62. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.
27. Жовтопляс, О. Здобутки системи особистісно орієнтованого управління / Жовтопляс О. // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 36-38. – укр.
28. Жукотинський, К. Управління процесом формування фізичної культури учнів у позашкільному навчальному закладі / К. Жукотинський // Освіта і управління. – 2006. – № 3-4. – С. 129-137. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
29. Іваній, О. Правова компетентність учителя як основа державно-громадського управління школою / О. Іваній // Освіта і управління. – 2011. – № 1. – С.: 84-89 . – Бібліогр.: 19 назв. – укр.
30. Іванова, Т. Лідерство в культурі педагогічного менеджменту / Т. Іванова // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2009. — N 6. — С. 171-181. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.
31. Інноваційний менеджмент: проблеми формування в умовах перехідної економіки / Міжрегіон. акад. упр. персоналом / Ред.: М.Ф. Головатий. — К., 2002. — 400 с. — (Наук. пр. МАУП; Вип. 3). — укр.
32. Калініна, Л. Автоматизована система управління “школа”: моделювання і технологія використання / Л. Калініна // Освіта і управління. – 2006. – № 1. – С. 61-70. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
33. Калініна, Л. Культура як цивілізаційний феномен в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом / Л. Калініна, Г. Калініна // Освіта і управління. – 2010. – № 2-3. С. 70-78. – Бібліогр.: 6 назв.
34. Канафоцька, Г. Менеджмент творчості як нова парадигма в управлінні освітою / Г. Канафоцька // Директор школи, ліцею, гімназії . – 2009. – № 1. – С. 83-84. – укр.

35. Кашкар'юв, Г. Використання інноваційних технологій як шлях підвищення ефективності підготовки магістрів до управління навчальним закладом / Г. Кашкар'юв // Рідна шк. — 2006. — № 6. — С. 33-35. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.
36. Коваль, Т. Особливості професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів у США / Т. Коваль // Освіта і управління. — 2006.— № 3-4. — С. 197-205. — Бібліогр.: 23 назв.— укр.
37. Ковальчук, О. С. Автономний шкільний менеджмент як альтернатива традиційному управлінню загальноосвітніми навчальними закладами в країнах Західної Європи / О.С. Ковальчук // Педагогічний пошук. — 2011. — № 2. — С. 19-23. — Бібліогр.: 16 назв.
38. Коломінський, Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) 2001 года.: Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.05 / Н.Л. Коломінський; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2001. — 37 с. — укр.
39. Комар Ю. Дослідження теоретичних засад мікрорівневої системи підготовки студентів-управлінців у контексті атрибутивності / Ю. Комар // Освіта і управління. — 2006. — № 3-4 — С. 168-172.— Бібліогр.: 11 назв.— укр.
40. Копельчак, М. Культура управління як складова формування сучасного керівника професійно-технічного навчального закладу / М. Копельчак // Молодь і ринок.— 2010.— № 6.— С. 38-41. — Бібліогр.: 3 назв.— укр.
41. Коцун, Б. Управління науково-методичною роботою вчителя початкових класів з розвитку краєзнавства як інноваційний процес в освіті / Б. Коцун, Г. Сарапін // Гуманітарний вісник.— 2008. — № 16. — С. 103-106. — Бібліогр.: 4 назв.
42. Кулешова, В. В. До проблеми формування управлінських умінь майбутніх інженерів-педагогів при вивченні дисципліни «Менеджмент освіти» / В. В. Кулешова, В. В. Мальована // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. — 2010. — № 26-27. — С. 170-174. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.
43. Курмишева, Н. І. Емоційний інтелект і менеджмент / Н. І. Курмишева // Постметодика. — 2010. — № 6. — С. 56-59. — Бібліогр.: 14 назв.
44. Кухній, Л. Щодо специфіки викладання менеджмент-дисциплін / Л. Кухній // Нова педагогічна думка. — 2010. — № 3. — С. 28-31. — Бібліогр. 12 назв. — укр.
45. Кушнірук, С. А. Педагогіка: курс лекцій: навч. посіб. / С. А. Кушнірук ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К.: НПУ ім. М. Драгоманова, 2011. — 472 с. — Бібліогр.: Бібліогр.: 174 назв — укр.
46. Лебідь, І. Управління процесом українізації початкової освіти (1917-1920 рр.) / І. Лебідь // Освіта і управління. — 2006.— № 3-4.— С. 206-213. — Бібліогр.: 11 назв.- укр.
47. Лунячек В. Е. Оцінювання результатів професійної підготовки керівних кадрів в умовах магістратури до управління якістю освіти / В. Е. Лунячек // Наша школа. — 2012. — № 1. — С. 14-20. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.
48. Мармаза, О. І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника: навч. посіб. / О. І. Мармаза; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х.: Основа,

2007. — 448 с. — Бібліогр.: с. 445-446. — укр.
- Мармаза, О. І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О. І. Мармаза. — Х.: Основа, 2005. — 205 с. — Бібліогр.: 70 назв.
49. Мармаза О. І. Проектний підхід до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. — Х.: Основа, 2003. — 79 с.— Бібліогр.: 31 назв. — укр.
50. Мармаза, О. І. Стратегічний менеджмент: траєкторія успіху / О. І. Мармаза. — Х.: Основа, 2006. — 160 с. — Библиогр.: с.122-124.
51. Мельніченко, В. В. Особливості менеджменту у професійно-технічній освіті: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. В. Мельніченко ; Миколаїв. міжрегіон. ін-т розв. людини, ВНЗ "Відкритий міжнар. ун-т розв. людини "Україна". — Миколаїв: КВІТ, 2006. — 237 с. — Бібліогр.: с. 211-217. — укр.
52. Михайлик, Л Інноваційний менеджмент в сучасній школі / Л. Михайлик // Директор школи, ліцею, гімназії . — 2008.— № 1.— С. 21–26 .— Бібліогр.: 5 назв.— укр.
53. Мянєвська Т. Реалізація проекту „Освітній менеджмент” як удосконалення професійних стандартів діяльності директора навчального закладу / Т. Мянєвська // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2009.— № 5. — С. 6–8. — укр.
54. Набо, М. Соціально-педагогічні аспекти управління сільською школою в умовах реформування освіти України / М. Набо // Освіта і управління. — 2006. —№ 3-4.— С. 123-128. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.
55. Нідзельська, В. Особливості управлінської діяльності керівника приватної школи / В. Нідзельська // Освіта і управління. — 2011.— № 4. — С. 42-45. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
56. Нідзельська, В. Управління розвитком здоров'язберігаючого освітнього простору навчального закладу: практичні аспекти / В. Нідзельська // Освіта і управління — 2010.— № 2-3.—С. 157–162. — Бібліогр.: 6 назв.— укр.
57. Нікітенко, Р. І. До питання про соціально-психологічний портрет керівника позашкільного закладу / Р. І. Нікітенко // Наша школа.— N4.— 2012. — С. 59-60. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.
58. Олійник, В. Впровадження результатів Міжнародної програми TEMPUS "Справедливе оцінювання" в Українську систему післядипломної педагогічної освіти / В. Олійник, Л. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні . —2007. — N 1. —С. 3-6. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.
59. Олійник, О. Проблеми формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / О. Олійник // Директор шк., ліцею, гімназії — 2011. — № 6. — С. 92-67. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
60. Олійник, В. В. Система післядипломної педагогічної освіти України: стратегія розвитку / В. В. Олійник // Освіта на Луганщині . — 2009. — N 2. — С. 14-19. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
61. Олійник, В. Університет менеджменту НАПН України: інноваційний вектор розвитку / В. Олійник // Післядиплом. освіта в Україні . — 2010. — N 1. — С. 12-15. — укр.

62. Осадчий, І. Про рейтинг навчальних закладів як інструмент управління розвитком / І. Осадчий // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 59-64. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.
63. Осадчий, І. Проектно-цільове управління навчальним закладом: предметні цільові проекти / І. Осадчий // Освіта і управління 2007р. № 1. – С. 33-36. – Бібліогр.: 3 назв. – укр.
64. Островерхова Н. Методологія формування технологічної культури керівника ЗНЗ // Н. Островерхова // Рідна школа. – 2012. – № 6. – С. 27-32. – Бібліогр.: 14 назв.
65. Паращенко, Л. Проблеми державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні / Л. Паращенко // Освіта і управління. – 2010. – № 4. – С. 32-40. – Бібліогр.: 21 назв. – укр.
66. Пастовенський, О. Мережева модель управління загальною середньою освітою / О. Пастовенський // Рідна школа. – 2012. – № 6. – С. 15-18. – Бібліогр.: 17 назв.
67. Пащенко, О. Обробка навчальних та навчально-тематичних планів підвищення кваліфікації керівників ПТНЗ на основі ключових компетентностей / О. Пащенко // Нова пед. думка. — 2010. — № 2. — С. 20-22. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.
68. Пісоцька, Л. С. Управління персоналом як одна із умов управління розвитком дошкільної освіти / Л. С. Пісоцька // Педагогічний дискурс. – 2007. – № 1. – С. 103-109. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.
69. Полулях, В. Менеджмент культури / Полулях В. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 5. – С.: 50–58 – укр.
70. Ржевська, А. В. Управління сучасними західноєвропейськими університетами / А. В. Ржевська // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. 2009. – № 54. – С. 366-371. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
71. Рідей, Н. Аналіз правового регулювання і стандартизації при впровадженні екологічного менеджменту в Україні / Н. Рідей, Д., Шофолов, Ю. Кучеренко // : Освіта і управління. – 2010 – № 2-3. – С. 112–130. – Бібліогр.: 23 назв. – укр.
72. Рідей, Н. Магістерська програма "Екологічний менеджмент і політика напряму "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування" / Н. Рідей, Д. Шофолов // Освіта і управління. – 2007. – № 3-4. – С. 151–162. – Бібліогр. 9 назв. – укр.
73. Романовський, О. О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України: [монографія] / О. О. Романовський ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, Укр.-америк. гуманіт. ін-т "Віскон. міжнар. ун-т (США) в Україні". — К.: Нова Кн., 2010. — 416 с.: рис. — Бібліогр.: 486 назв. — укр.
74. Рубан, С. Інформаційні технології в управлінні школою / С. Рубан // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 44-45. – укр.
75. Рудяк, Т. Метод проектів в управлінській діяльності директора школи / Т. Рудяк // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 45-47.- укр.

76. Саєнко, С. Роль процесного управління в системі організаційно-економічних відносин українських ВНЗ III–IV рівнів акредитації / С. Саєнко // Освіта і управління 2008. – № 2-3. – С. 81–88. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.
77. Саєнко, С. Удосконалення організаційної структури управління державним вищим навчальним закладом / С. Саєнко // Освіта і управління 2007. – № 3-4. – С. 61–67. – Бібліогр.: 28 назв. – укр.
78. Семез, А. А. Менеджмент в освіті: навч. посіб. / А. А. Семез ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. — Кіровоград, 2011. — 167 с. — Бібліогр.: с. 163-167. — укр.
79. Семенюк, Л. Менеджмент-елемент человеческой культуры / Л. Семенюк // Директор школи, ліцею, гімназі. — 2006. — № 3. — С. 21-22. — укр.
80. Силадий, І. Якісна освіта в контексті управління впровадженням інновацій / І. Силадий // Вища освіта України 2011. — № 4. — С. 105-112. — Бібліографія: 14 назв. — укр.
81. Синицина, Н Надання управлінських послуг державними службовцями: питання професійної компетентності / Н. Синицина, // Освіта і управління 2011. — № 1. — С. 25-30. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.
82. Сіоніхіна, З. Комунікація як найважливіший механізм вдалого інструментарію державного менеджменту в процесі прийняття управлінських рішень / Зоя Сіоніхіна // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. — 2010. — № 1/2. — С. 246-256. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
83. Соловійов, Ю. Регіональна модель системи освіти Донецької області: інноваційний аспект / Ю. Соловійов // Рідна шк. — 2011. — N 4/5. — С. 3-13. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
84. Сорочан, Т. Антикризисний менеджмент загальноосвітнього навчального закладу / Сорочан Т. // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2009. — № 3. — С. 108-111. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.
85. Стратегія інноваційного розвитку системи вищої освіти в Україні: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Міжрегіон. акад. упр. персоналом, Донец. облдержадмін., Міжнар. кадр. акад., Донец. ін-т Міжрегіон. акад. упр. персоналом / Ред.: С.В. Смерічевська. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2006. — 201 с. — укр.
86. Тимошко, Г. Організація самоменеджменту в процесі підготовки керівника ЗНЗ до управління якістю освіти / Г. Тимошко // Освіта і упр. — 2007. — N 1. — С. 37-40. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.
87. Тимошко, Г. Організація самоменеджменту в процесі підготовки керівника ЗНЗ до управління якістю освіти / Г. Тимошко // Освіта і управління 2007. — № 1. — С. 37-40. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.
88. Торган, М. М. Дослідження напрямів удосконалення процесу управління в освіті / М. М. Торган // Наука і освіта . — 2009. — N 3. — С. 67-70. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
89. Тунік, Є. Поняття «Методи управління» у загальноосвітньому навчальному закладі / Є. Тунік // Освіта і управління. — 2011. — № 1. — С. 59-64. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

90. Фатєєва, Е Особливості управління навчальним процесом у центрі до вузівської підготовки / Е Фатєєва.// Осві та і управління . – 2006. – . № 1. –С. 103-110 – Бібліогр.: 7 назв.– укр.
91. Федулова, Л. І Актуальні проблеми менеджменту в Україні: Моногр. / Л. І. Федулова ; Ін-т екон. прогнозування НАН України. — К.: Фенікс, 2005. — 320 с. — Бібліогр.: с. 301-310. — укр.
92. Чаркіна, О. А. Кваліметричний потенціал моніторинг у навчальних досягнень студентів з психолого-педагогічних дисциплін / О. А. Чаркіна // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр . — 2010. — Вип. 29. — С. 358-367. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
93. Харцій О. М. Підготовка майбутніх спеціалістів до управлінської діяльності / О. М. Харцій // Наука і освіта. – 2011. – № 10 (Психологія). – С. 80-83. – Бібліогр: 3 назви. – укр
94. Шапошнікова, Н. П. Адаптація учнів професійно-технічного училища до умов ринкової економіки засобами педагогічного менеджменту: Автореф. дис... канд. пед. наук / Н.П. Шапошнікова ; Криворіз. держ. пед. ун-т. — Кривий Ріг, 2001. — 21 с. — укр.
95. Шості педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського: професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 31 берез. 2011 р., Хмельницький / МОНМС України, Хмельниц. облдержадмін, Хмельниц. облрада, Упр. освіти Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. гуманіт.-пед. акад / Ред.: І. М Шоробура; О. М Галус; В. І Фольваркова-Плахтій. — Хмельницький, 2011. — 235 с. — укр.
96. Шульга, Л. Сучасний погляд на управління загальноосвітнім навчальним закладом / Л. Шульга // Освіта і управління. – 2006. – № 3-4. – С. 138-143.– Бібліогр.: 22 назв. – укр.

а